

KANSA TAISTELI

- miehet kertovat

N:o 2 1957

Kromipainoterävyys **-täysosuma**

Hiusristikko on tarkkuuden ja terävyyden huipentuma. Sen avulla voidaan mikroskoopin linssi kohdistaa määrättyyn bakteeriin, kiikari määrättyyn puuhun tai sukellusveneen periskooppi vihollisen alukseen. Hiusristikon terävyys ratkaisee tuloksen samoin kuin painamisen terävyys määrää painotyön laadun. Kromipaino — hiuksenhieno painatusmenetelmä — on nimitys, joka velvoittaa. Terävyyden mukana seuraavat muut ominaisuudet — aistikkuus, loisto ja ennen kaikkea laatu.

Voimme tuhansin esimerkein osoittaa, että nimenomaan laatu on kromipainon erikoistunnuksensa, painetaanpa sitten metallille, paperille, lasille, puulle, muoville — käytännöllisesti katsoen miltei mille aineelle haluatte! Erikoisväriemme ja painamistapamme avulla voimme täyttää toivomuksenne ja antaa Teille aistikkaan ja hiuksentarkan painotuotteen — tuotteen, joka on kestävä! Teillä on ehkä painattamisvaikeuksia? Antakaa siis meidän osoittaa, miten me ratkaisemme pulmanne!

Kromipaino

OSAKEYHTIÖ

HELSINKI

Kalliolarinne 6
Vaihde 70 441
myynti 77 46 83

Tyylikäs, säilyvä ja säänkestävä painamistapa

PAINATUSMENETELMÄ HIUSRISTIKON TARKKUUEDELLA

No 2

15. 8. 1957

1. vuosikerta

KANSA TAISTELI

— miehet kertovat

KUVAUKSIA SOTIEMME TAPAHTUMISTA

PÄÄTOIMITTAJA: Kenraaliluutnantti A. Blick. TOIMITUSKUNTA: Puheenjohtaja kenraaliluutnantti K. L. Oesch, jäsenet kenraalimajuri Verner Gustafsson, kenraalimajuri R. Lagus, kontra-amiraali S. Sundman, eversti L. Harvila, eversti B. Ikonen, eversti E. Kuussaari, eversti G. Magnusson, eversti Valo Nihililä, eversti U. A. Tähtinen, varatuomari Julius Lagus, väpeli G. Lehti. TOIMITUS: Munkkiniemi, Dosentintie 2 Puhelin 482050. KONTTORI: Helsinki, Korkeavuorenk. 28. Puhelimet: tilaukset 19367 levikinhuolto 622271 Postisiirtotili n:o 94941. KUSTANTAJA: Sanoma Osakeyhtiö.

ILMESTYY VUONNA 1957 NELJÄNÄ NUMERONA. TILAUSHINTA KOKO VUODELTA 200 MK

Yliluutnantti V. ARRELA

Lasikantinen sanakirja

JUHANI AHO kirjoitti "lastuja", Väinö Kataja kirjoitti "kulmuja", siis lienee tyyliin sopivaa, jos sotilas kirjoittaa "siruja". Nämä ovat muisteluksia, joita jokin kotoinen arkipäiväinen tapahtuma muistin välähdyksenä toi mieleen. Sirut alkoivat lennellä ja niistä koostui kertomus — hajanainen ja sekava — kuin olivat ne tapahtumatkin, joita elettiin yhdessä saksalaisten aseveljien — veljien ja vihollisten — kanssa.

Jo välirauhan syksy 1940 toi Lappiin ensimmäiset saksalaiset vihreätakit. Saapuivat "baubatallionit" pystyttämään parakkeja pitkin Petsamon tien vartta ja erikoisesti Rovaniemelle sellaisessa tahdissa, että kiertävä kasku kertoi, ettei Rovaniemellä kaljupää uskalla nostaa lakkiaan, koska saksalaiset pystyttävät parakkejaan kaikille paljaille paikoille.

Siellä alkoi ensimmäinen veljeily näiden tulevien aseveljien kanssa. Alkoi kuten jatkuikin "nixkonjakin" voimalla. Rajavartioston kentälle nousi ensimmäinen kanttiini, josta suomalainen harmaatakikin auliisti sai apua kuivan kurkkunsa kostukkeeksi. Siellä kulkivat ensimmäiset toverukset halausaulassa — vihreätakki ja harmaatakki. Saksalainen

luontaisen iloisuutensa voimassa ja suomalainen saksalaisen konjakin lämmittämänä. Kielitaitoa ei tarvittu. Hyvin ymmärsi suomalainen, mitä saksalaisen "sehr gut" hokema tarkoitti, julistaessaan ympäristölleen, että hyviä miehiä nämä Hitlerin pojat, kun heti alkavat kutsua serkuksi!

Näin se ystävyys alkoi. Ihmeteltiin saksalaisten kuria ja käytöstä. Humalaista ei näkynyt eikä rähjäämistä esiintynyt. Syykin tähän pian selveni, kun nähtiin saksalaisten kenttäantarmien tiukat katu-partiot, joiden kanssa ei ollut leikittelemistä.

Tuli sitten kesäkuu 1941. Pilvet mustenivat, ja purkaus oli odotettavissa. Emme olleet enää yksin!

Ylikylässä alettiin kansakoululla tarkastella saapuvien miesten käskykortteja ja jakaa heitä ryhmäkortin perusteella tehtäviinsä. Talvisodan aikuisia tuttuja naamoja vilahteli näkyviin. Oli kiire. Rajalle piti ennättää nopeasti.

Lastaus Rovaniemen asemalla alkoi. Kalustosta oli puute. Lastaussiltoja ei ollut muilla kuin saksalaisella asemakomennuskunnalla. Tänne tuli ensimmäinen yhteys. Huonolla koulusaksalla, johon

sekottui suomea, ruotsia ja englantia, tehtiin asia selväksi ja sillat saatiin lainaksi. Lastaus sujui ennätyksmäistä vauhtia. Juna höyräsi kohti Kemijärveä.

Kemijärven asemalla oli jo täysi sodan tuntu. Saksalaiset suojasivat purkamisemme, joskaan lentotoimintaakaan ei esiintynyt. Asemalta suunta kohti lossirantaa, sillä rautatiesilta ei ollut vielä käyttökunnossa.

Vesistön ylityksen hoiteli saksalainen komennuskunta erään suomalaisen pioneerikapteenin toimituksessa yhdysmiehenä. Täällä jouduin tekemisiin lauttauksesta huolehtivan saksalaisen luutnantin kanssa. Hän suhtautui hyvin pilkallisesti aseistukseemme samoin kuin muuhunkin varustukseemme. Myös lauttamiehet tarkastivat kiväärejäme ja osoittivat peukaloillaan kohti Kemijärven pohjaa, että tuonne ne olisi parasta viskata. Ei niistä ole apua, mutta meistä! Suur-Saksan henki!

Eniten naurua ja pilkkaa herättivät suomalaiset sotahevosemme, jotka olivat kuin lampaita suurten kumipyöräkärrejänsä edessä. Meitä syytettiin jopa eläinräkkäyksestä. Pieniähän nämä sitkeät hevosemme olivat ja suuria niiden kuormat. Kevyesti kuitenkin kuorma liikkui laakeroidulla akselillaan ja hevosen jäntereissä riitti tukinajossa saatua voimaa.

Suurten saksalaisten ardennihevosten rinnalla hevosemme näyttivät varsoilta. Näiden saksalaisten hevosten kavion jälkikin oli suuri kuin padalla painettu. Suuruus ei kuitenkaan ollut suoraan verrannollinen voimaan, sillä parihevosekset tarvittiin vetämään pientä ammuskuormaakin. Mietimme mielesämme, millä nämä jyrät kyettäisiin ruokintansa puolesta huoltamaan.

Naurun ja pilkan kumosimme äkkiä huomauttamalla, että meidän hevostemme esivanhemmat ovat olleet apuna 30-vuotisen sodan aikana, kun suomalaiset hakkapeliitit valloittivat Saksan.

Tullessamme sitten kuukausien kuluttua uudelleen kairan kautta maantien varteen Nurmitunturilta, tapasin näitä samoja huoltomiehiä. Heidän suuret hevosensa olivat kuolleet nälkään, ja kuormastot alkoivat siirtyä muulikantaan. Meidän hevosemme olivat tosin laihtuneet ja niiden hartioissa näkyi lyötymiä kantosatuloista, ja purilaiden aisat olivat kuluttaneet karvan kyljiltä, mutta voima ja sitkeys oli ehtymätön. Sama lauttausupseeri katseli tuloamme ihmeissään ja lausui, että ensi kerran hän toteaa sen ihmeen, että hevosta voidaan ruokkia kivillä ja puunkuorilla niin, että se kykenee olemaan toimintakykyinen. Saksalaiset toverimme jouduivat toteamaan vielä monta muutakin ihmettä, ennenkuin olivat takaisin Saksassa.

Marssi jatkui kohti rajaa. Ihmettelemistä meilläkin riitti. Katselimme kummissamme saksalaisten

majoitusvälineitä. Telтта oli kahden maattava mottomista päistään avoin, napitettava mallia. Samaa, jonka me olimme hyljänneet jo kymmenen vuotta sitten. Huumori heillä kuitenkin eli vielä, sillä kesä oli kaunis. Muistan eräänkin tällaisen "laukupuolen", jonka eteen oli ladottu kaksi paria raudoitettuja kenkiä ja kotkankuvaiset kypärät ja telttakankaan kylkeen maalattu myrkymerkit — pääkallo sääriluineen — ja teksti "Betteln für Mitglieder der NSDP verboten" eli "Kansallissosialistisen puolueen jäseniltä kerjääminen kielletty". Jouduin liikkumaan muutaman kilometrin kolonnamme edessä majoituspaikkoja tiedustelemassa. Ratsastelin saarenkyläläisellä "pollellani", joka varmankin oli parempi ratsuhevonen kuin minä ratsastajana.

Ennen Käylää yhdyin tienvarressa saksalaisen viestiryhmän, joka oli vetämässä kumikaapelia Kemijärveltä kohti tuntematonta päätepistettä. Heillä oli nuotio tienlaidassa katetun erikoisautonsa viressä, ja kun kehottivat käymään kahville — suomalaiselle aina vakuutettiin, että kyseessä on aito "bohenkaffe" — papukahvi — niin noudatin ystävällistä pyyntöä ja jäin kahvistelemaan.

Jutellessani komennuskunnan vanhimman — feldwebelin — kanssa kävi selville että hän oli osallistunut sekä Puolan että Ranskan sotaretkiin kuin myös Norjan valtausoperaatioihin. Kertoi menneensä naimisiin juuri ennen Puolan operatiota ja sen jälkeen vain kerran käynneensä kotilomalla. Tiedustelin, että eikö tule joskus koti-ikävä. Vastaukseksi tähän arvon vääpeli veti esille tukevan lom-pakkonsa ja kaivoi sieltä hyvin edustavan kuvavalkoiman Euroopan eri kansallisuuksiin kuuluvista kaunottarista ja sanoi: — Näiden avulla olen onnistunut tukahduttamaan koti-ikäväni!

Saavuttiin marssin jälkeen varsinaiselle rajalinjalle. Siellä jouduin tekemisiin saksalaisen tykistön erään tulenjohtajan kanssa ja vieraillemaan eräässä suuressa petäjässä tähystelemässä tulevaa toimintamaastoamme. Voitonvarmuus oli suuri. "Nach Kandalachsa" — "Kantalahteen!" — oli teemana. Minuun oli talvisodassa tarttunut jonkinlaista arvonantoa Kantalahden suhteen ja koetin selittää, että sinne mekin yritimme, mutta sattui olemaan mäkipaikkoja vastassa. Tämä ei tehonnut kuulijaani.

Myöhemmin jouduin tämän saman herran kanssa uudelleen petäjään likempänä Kantalahtea ja tiedustelin, että miltä nyt näyttää. Toinen oli ääni kellossa. Väitti, että mäet ovat liian korkeita saksalaiselle tykistölle, joka on tottunut toimimaan avomaastosta. Koetin puolestani muistella jotakin ballistisesta käyrästä, että eikös se ole sama suomalaisella ja saksalaisella tykistöllä. En kuitenkaan viitsinyt kiusata enempää, sillä en ole tottunut kiipeilemään petäjiin ja pelkäsin, etten saa saksalaisen

Korpisoturiamme salainen ase — purilaat ja sitkeä suomalainen hevonen

kenttäpullosta tarvittavaa kulausta kivutakseni puusta alas.

Ennen Jyrhämäjärven veneliikenteen avaamista Kemi-yhtiön laivaston voimalla jouduimme me keulapään kulkijat jättämään kärrymme ja turvautumaan salaiseen aseeseemme — suomalaisen purilaaseen. Jalkaväki vietti riemujuhlaa ja tunsu todellista aselajiylpeyttä muistaen monta kertaa sen, että jalkaväki on aselajien kuningatar, kun tykistö jalkautettiin ja nämä ”kulit” joutuivat kantamaan taistelujoukoille huollon aina siihen saakka, kunnes tykistölle valloitettiin ensimmäiset tykit Vuorikylän tieltä.

Jyrhämän partailla liittyi seuraamme jälleen eräs saksalainen viestiporukka. Tällä kertaa neljän norjalaisen ns. vuonohevosen kanssa. Nämä hevoset ovat aivan ponin kokoa, pulleita pystöharjaisia, ketteräjalkaisia ja ennen kaikkea erinomaisia kantohevosina. Hevoset olivat siis hyviä ja varmasti niitä seuraavat miehetkin ammatissaan, mutta mitään hevosmiehiä he eivät olleet. Pysähtyessämme emme kertaakaan nähneet heidän irrottavan raskaita tapsikelakuormia hevosen selästä taikka edes yrittävänkään etsiä sopivaa nykityspaikkaa hevoselleen, kuten meikäläiset. Säälimme miehiä ja hevosia ja annoimme opastusta.

Jyrhämän rannalla löytyi navetasta sinne talvisodan tiimellyksessä parsiinsa unohtuneet lehmät — nahkana ja luuna — kuolleina kytketjussaan.

Paikalla kasvoi aivan harvinaisen vankkoja koi-
vuja, ja kun täällä meidät yllätti sade, eikä varustukseemme kuulunut sadevarusteita, niin moni koi-
vu menetti tuohensa ja kohta näkyi alkeellisia sade-
varusteita miehellä jos toisellakin. Metsä elätti ja
suojasi suomalaista, mutta saksalaisten huulilta kuu-
lui kirouksia:

— Kun pääsen kotiin Saksaan, niin hakkaan pihaltani kaikki puut pois!

Metsä oli heille die Hölle — helvetti —, joka kauhistutti heitä, avomaiden ja kaupunkien asukkaita. Se loi heihin yksinäisyyden pelon, joka purkautui valittaviin huutoihin heti, kun toinen oli pensaansa takana piilossa silmiltä:

— Max! Wo bist du? Hier Fritz! — Max! Missä olet? Täällä Fritz!

Ymmärsimme heitä ja autoimme heitä. Myöhemmin totesimme, että he olivat ottaneet opiksi liiankin hyvin. Tämä silloin, kun aseveljistä oli olosuhteiden pakosta tullut vihollisia.

Saavuimme vihdoinkin tavoitteeseemme. Yhtenä virtana valui vastaamme haavoittuneita. Tykistö takoi! Mieleen nousi kysymys, eikö etenemistieksi voitaisi valita jotakin muuta kuin se, mistä haavoittuneiden evakuointi tapahtuu. Oma kohtalo käveli vastaan käsi verisen siteen peitossa, ontuva kivääriinsä tukeutuva mies. Puuta vastaan nojaava sotilas, jonka elinvoima oli purkautunut sirpaleen repimästä reisi-

valtimosta jäkälämatolle, joka nyt loisti ruskan väreissä.

Sotilaan täytyy katsoa, muttei nähdä tällaista. Hänen ei pidä miettiä! Ei ainakaan tällaista. Minkä hän näkee ja kokee, se hänen pitää unohtaa, muuten sodan kauheus tekee hänet kykenemättömäksi taistelemaan ja kestämaan, mitä kestäväksi on määrittänyt.

Sota tavastui. Tiesimme ystävämme tavat. Opimme tuntemaan, että käki kukkuu elinvuosia täälläkin. Vihollisen tähytäjillä oli tapana ilmoittaa kukkumalla havaintonsa. Kohta kuului vastaisen vaaran rinteiltä poksahduksia kuin olisi vedetty korkki samppanjapullosta. Pian kuului vaimeata havinaa — kuolema hiihti —, joka kiihtyi päätyäkseen terävään räsähdykseen.

Täällä tutustuimme saksalasiin toverihimme sodan varsinaisessa tiimellyksessä. Eräänä kuumana heinäkuun päivänä ilmoitettiin sivustalla olevasta komppaniastamme, että sinne oli saapunut kaksi saksalaista upseeria. Kehoitimme antamaan oppaan mukaan ja ohjaamaan mainitut upseerit komentopaikallemme.

Sinne saapuikin kaksi nuorta ja hyvin hikistä Tk-miestä (sotakirjeenvaihtajaa). Ensimmäinen pyyntö koski juomaa. Tosin meille jalkautetun tykistön miehet olivat kantaneet stettiniläistä seltterivettä ja omenamehua, minkä pullon kyljessä oleva merkintä "alkoholfrei" — alkoholitonta — aiheutti halvan

Kehnot olivat saksalaisten majoitusvälineet kesällä 1941

humalan monelle meikäläiselle, kun ei käsitetty sanasta muuta kuin "alkohol". Mitäpä varten pullon kylkeen sellainen sana, ellei sisältökin olisi tosiainetta!

Nämä juomat oli juotu, ja kun asustimme sattumalta järveä ympäröivässä maastossa, niin olimme kaivaneet läheiseen suohon kuopan, johon tihkui ruskeaa, sameaa vettä. Tätä kuoppaa käytimme pesupaikkana ja samasta otimme myös keittovetemme. Meille oli tosin jaettu saksalaisia vedenpuhdistustabletteja, mutta ne antoivat muikealle suovedelle hyvin vastenmielisen kloorin maun, joten heitimme ne metsään.

Ohjasin ystävämme tämän kuopan laidalle ja irtaitin vyöstäni talvisodan mustuttaman pahkakupin. Kumarruin, täytin kupin ja tarjosin virkistystä.

Ilmeet olivat kauhistuneita, ja kohta kuului korvillemme myöhemmin kesän aikana tutuksi tullut:

— Nein, nicht, Sumpffiber! — Ei missään nimessä, siitä saa suokuumeen!

Me joimme, muttemme saaneet malariaa emmekä punatautia ennenkuin jouduimme punaviinin kanssa tekemisiin, mutta se on jo toinen juttu, kuten Kipling sanoisi!

Samalla kertaa, kun Tk-miehet vierailivat luonamme hankkimassa runoilunaihetta, ohjattiin komentopaikallemme myös alasammuttu saksalainen tiedustelulentäjä.

Nämä "Storchin" eli "Haikaran" tai kuten sen nimi meikäläisten kielellä kuului "Loitosiiven" miehet olivat urheita lentäjiä. Tämänkin kohtaloa olimme tarkkailleet päiväkausia. Hän lenteli yksinään hitaalla koneellaan ilmeisesti tulenjohtolentäjänä. Vihollisen patterit vaikenivat heti, kun "Loitosiipi" ilmestyi taivaalle. Samanaikaisesti ryhdyimme tarkkailemaan, koska paarman näköiset "Rata" koneet ilmestyisivät näyttämölle.

Silloin "Haikara" pudottautui puiden latvoihin tai kuten tapanamme oli sanoa, "Haikara" meni maantielle ja ajeli sitä myöten, ja tavallisesti selvisi tilanteesta. Nyt ei ollut selvinnyt, ja ohjaaja oli vieraanamme. Hyvä suoritus!

Ulkomaalainen vieraskuntamme ei tänä merkittävänä päivänä supistunut tähän, vaan kohta ohjasi eräs lomaintoinen sotamies luoksemme ensimmäisen venäläisen vangin, joka alkukuulustelun jälkeen ohjattiin rykmentin komentopaikalle. TK-miehet saivat aiheita!

Pidimme vihaa aikamme tässä Killuntaivaaran rinteellä. Sitten alkoivat töpinän hevosmiehet kertoa, että edessämme oli korpivaellus, ja saksalaiset ottavat haltuumme rintamaosuuden.

Näin kävikin elokuun alkupäivinä. Saksalaiset yhteydenottajat saapuivat. Ruskeakasvoisia sitkeän näköisiä nuoria miehiä, joilla vielä oli intoa ja uskoa.

Korvipolun raskasta kulkua

Kyseessä oli eräs saksalainen Wehrmachtin valio-pataljoona, joka oli Sallan valtauksessa niittänyt mainetta. Pataljoonan komentajana oli hauptmann Manntay, Saksan valtiopäivien jäsen ja Hitlerin läheinen ystävä.

Hyvin joviaalinen herra. Joutuessani parin päivän ajan toimimaan hänen pataljoonassaan yhteys-upseerina tutustuin häneen tarkemmin. Kun saksankielen taitoni ei ollut niitä kaikkein parhaimpia, niin ennen yhteisiä neuvotteluja oli herra Hauptmannin käsky lähettillään:

— Tuokaa sanakirja!

Tavallisesti tämä sanakirja oli lasikantinen, mutta sitä lehteilemällä asiat selvenivät.

Myöhemmin tämä ystävällinen eikä missään suhteessa preussilainen upseeri sai Rautaristin ritaristin ja sankarikuoleman Alakurtin valtaustaisteiluissa. Kerrottiin, että hänen ruumiinsa oli Hitlerin käskystä toimitettu Saksaan haudattavaksi.

Tämä kunnia tuli harvan saksalaisen sotilaan osaksi. Tuntemattomat haudat olivat heidän matkansa pää. Koivuristi, nimilaatta ja kaatuneen kypärä todisti Wehrmachtin miehen haudan. Kolmihaarainen atraimen muotoinen koivuristi ja SS-merkkinen kypärä todisti poliittisen taistelijan kaatuneen uskonsa puolesta. Saappaat vedettiin jaloista, ruumis käärittiin telttakankaaseen, ja hauta luotiin umpeen.

Haudalla ei luettu siunauksia. SS-mies ei niitä kaivannut, ja Wehrmachtin mies oli jo rintamalla lähtiessään siunattu avoimen haudan ääressä. Divisioonamme joutui jälleen sivustalle ja suorittamaan ankaran korpivaelluksen. Nurmitunturi vaati raskaat uhrit.

Pataljoonamme valtasi vasta aseisiin ajetun raskaan patteriston ja käänsi sen tykit kohti Nurmen asemaa. Pyysimme lupaa saada ampua sinne, koska tiesimme sen olevan täynnä kansaa ja kalua. Se kieltettiin, koska saksalaiset olivat ilmoittaneet olevansa asemalla. Tämä oli virheellinen tieto, sillä saksalaiset tulivat vasta, kun suomalaiset olivat aseman tienoon ottaneet haltuunsa.

Nurmesta itään tienvarsi oli täynnä kaikenlaista kamaa, johon saksalaiset olivat liidulla merkinneet kenen saalista se oli. Rikkiammuttujen vetovaunujen ja vihreiden tankkien kyljissä vaihtelivat sovussa: "Rgt Bleyer" tai "Rgt Sacher". Suomalaisia nimiä ei esiintynyt!

Alakurtti lähestyi. Saavuvin sinne jääkärijoukkueen mukana tiedustelutehtävissä. Asetuimme lepoon rautatienleikkaukseen, johon oli kerätty venäläisiä ja saksalaisia haavottuneita.

Käteän haavoittunut saksalainen oberleutnant saapui luokseni tarjoten konepistooliaan ja pyytäen jotakin sotamiestäni lopettamaan haavoittuneiden vihollisten kärsimykset. Kieltäydyin tästä ja sanoin,

että suomalainen ampuu vihollisensa taistelussa ja kohtelee vankejaan ihmisinä.

Samankaisesti saapui lännestä henkilövaunu, jossa oli kunnioitettu divisioonankomentaja, eversti V. Viikla. Kiiruhdin ilmoittautumaan hänelle. Ja siinä jutellessamme ajoi paikalle saksalainen kenttätykkipatteri. Maasto oli edullista myös metsässä, mutta patteri ajoi aukealle kentälle. Muistan eversti Viiklan sanat: — Eivätpä fritzit ole oppineet vielä mitään. Näin ne harrastivat avoimia paikkoja ensimmäisessäkin maailmansodassa. Odotetaanpa!

Siinä kun odottelimme, niin kohta kuului idästä surinaa. Kauniin vihreä vesitaso saapui matalalla lentäen ja pommitti tätä patteria. Mainittu lentäjä muuten tuli myöhemminkin tutuksi, sillä hän ajoi merkittömällä englantilaisella koneella, kunnes törmäsi — kuten kerrottiin — liian matalalla ajaessaan, suomalaisen ilmatorjuntatykin putkeen.

Tällä samalla paikalla tutustuin ensimmäisen ja ainoan kerran nykyaikaiseen (=senaikaiseen) motorisoituun sodankäyntiin. Ojanpenkalla istuessani saapui lännestä motorisoitu pataljoona, meille myöhemmin tutuksi tuleva 99. Erklärungsabteilung. Samanaikaisesti ylitti maaston ulisevin siivin 9 koneen stuka-muodostelma, ja viereisellä kentällä tykistön takana kalisutti telaketjujaan panssariosasto. Voimantunto oli suuri.

Kutujoella jouduttiin sitten rintarinnan. Jouduin ottamaan yhteyttä saksalaiseen pataljoonaan. Tämä oli ryhmittynyt aukealle hietikkokankaalle rautatien suunnassa. Ilmoittauduin ja jäin odottelemaan tilanteen kehittymistä.

Oma pataljoonani oli oikealla siivellä vihollisen vahvasti varustaman linjan edessä jokivarren metsikössä.

Hyökkäyksen piti alkaa yhtä aikaa. Saksalaisten puolella suoritettiin rommin jako ennen hyökkäystä. Huomasin jokaisen käyttävän sitä hyväkseen. Sain minäkin osani.

H-hetki löi. Komppanianpäälliköiden vihellyspillien kimakka ääni viilsi käskevänä ilmaa. Kuolemaa halveksien ryntäsi saksalainen sotilas kohti Kutuvaaran rinnettä. Ryntäsi tässä hänelle edullisessa maastossa, kunnes kaatui ja hyökkäys pysähtyi.

Meikäläisten hyökkäys oli meille edullisessa metsämaastossa mennyt hyvin eteenpäin, joten tästä muodostui kunniaksymys saksalaisille.

Vihellykset uusien päälliköiden pilleistä soivat ja uusi rynnäkkö alkoi.

Tappiot olivat suuret, mutta tavoite saavutettiin. Meikäläisen mieleen nousi kysymys, mistä otetaan tällaisten tappioiden aiheuttama täydennys.

Ilta pimeni ja taisto hiljeni. Jouduin ottamaan yhteyttä etulinjaan. Marssin tietä aikani, sillä kokemus oli jo osoittanut, että tien suunnasta tavoittaa saksalaisen parhaiten.

Yhdytin moottoripyöräpartion. Kone pysähdyksissä, valot sammuksissa pikakiväärin piippu sojottaen kohti itää. Siinä istui kaksi miestä. Kysyin, missä etulinjanne kulkee. Vastauksensa ei minua hämmästyttänyt, kun kuulin, että he muodostavat etulinjan. Sivustoilla ei ollut ketään.

Monien vaiheiden jälkeen saavuttiin Vilmajoelle, minne hyökkäys voimien loputtua ja talven yllätettyä pysähtyi.

Vasemmalla siivellämme oli e.m. saksalainen osasto, jonka kanssa ystävyystymme. Muistan nuoren luutnantti Hanckenin, joka oli kotoisin etelä-Saksasta. Muistan hänen murheensa, kun aurinko katosi talviselta taivaalta.

Täällä alkoi veljestyminen! Suomalaiset jätkät rakensivat saksalaisille korsuja konjakkipalkalla. Monimutkaiset tunnus sanat hyljättiin ja tilalle otettiin yleistunus "Nix — konjak", joka päti joka tilanteessa.

Saimme rauhassa rakentaa, kun välissä oli leveä järvi. Nousi ensimmäinen sotilaskotikin. Se vihittiin pataljoonankomentajan syntymäpäivänä, joka sattui olemaan sama kuin Englannin kuninkaan Yrjö V:n syntymäpäivä.

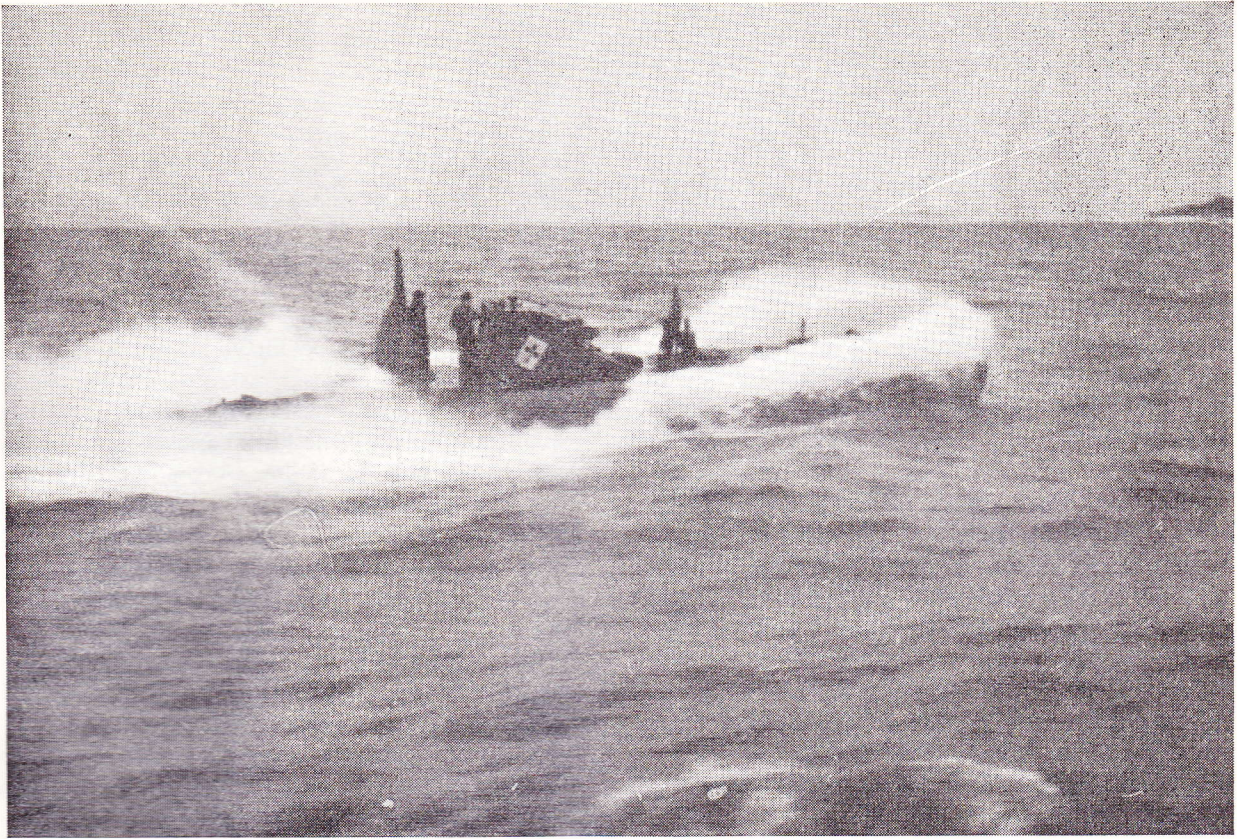
Kunniavierainamme olivat saksalaiset naapurimme. Tunnelma oli täysi ja ystävyys sen mukainen. Saksalaiset ja suomalaiset laulut vuorottelivat. Suur-Suomi ja Suur-Saksa ajatukset olivat kaukana tunnelmistamme. Hetken unohdus sodan karuudesta oli päämääränämme.

Sota sai uuden käänteen. Meidän sotamme Sallassa päättyi, ja kulku kääntyi etelään.

Vaihdon jälkeisen yön nukuimme teltoissa Karjalammella. Rintaman suunnasta alkoi kuumottaa loimotus. Saimme tietää rykmentin esikunnasta, että entinen komentokämpämme paloi.

Mielessäni alkoi itää määrättyjä epäilyksiä. Kuulustelin lähettejäni, olisiko heillä osuutta tapahtumaan, mutta vastauksena oli kirkas kielto ja viattomat silmät. Vasta seuraavana vuonna, kun asia alkoi jo olla unohduksissa, sain palon syyn selville. Eräs läheteistäni ilmoitti, että hänellä olisi tärkeää asiaa kerrottavana, jos häntä ei sen johdosta rangaista.

Kuuntelin selityksen Vilmajoen komentopaikkamme palosta. Kämppäamme oli juuri saatu valmiiksi komentajaa varten oma pieni huone — komero, kun vaihdon piti tapahtua. Ystävälliset lähettini tarjoutuivat panemaan paikoilleen kämpän nurkkaan kamiinan torvineen. Torven ympärille he kietaisivat "tiivisteeksi" olkia, jotka sitten torven kuumennuttua määrätynasteiseksi syttyivät palaamaan ja syyttivät samalla koko kämpän. Onni onnettomuudessa, ettei sattunut ihmishenkiä vaatinutta vahinkoa. Silloin tuskin olisi armo käynyt oikeudesta näin jälkikäteenkään.

Moottoritorpedovene Vinha syystalven lumimyrskyssä

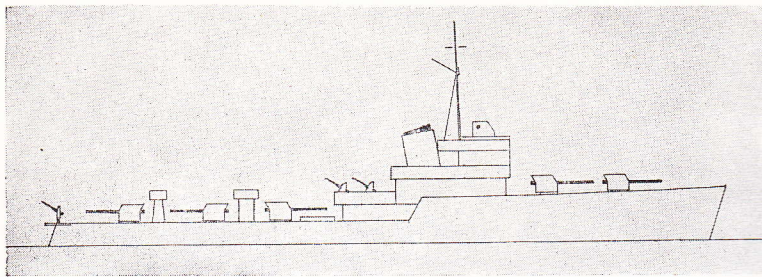
Mannerheim-ristin ritari,
YE-komentaja J. K. PIRHONEN

Moottoritorpedoveneillä vihollisen meritukikohtaan Lavansaaressa

KUN NEUVOSTOLAIVASTO vuoden 1941 aikana oli joutunut vetäytymään Suomenlahden pohjukkaan, mihin vetäytymiseen vaikutti sekä vastapuolen meritoiminta että ennen kaikkea maarintamien pihtimäinen puristus Suomenlahden molemmiin puolin, pyrittiin tämän laivaston toiminta meikäläisiä meriyhteyksiä vastaan v. 1942 estämään vartioituilla miinasulkuvyöhykkeillä, tarmokkailla sukellusveneentorjuntatoimenpiteillä sekä aktiivisilla miinoituksilla ja keveitten yksiköitten voimakkaalla häirinnällä Suomenlahden itäisimmässä osassa. Miinasulkujen suoritusta ja vartiointia helpotti talvella 1942 jätse suoritettu Suursaaren ja Tytärsaaren valtaus. Pääsulkuvyöhykkeet laskettiin Haapasaarten—Suursaaren—Tytärsaaren—Kiskolanrivin sekä lännempänä Porkkalan—Naissaaren välille. Raskaimmat merivoimat olivat valmiina vastatoimenpiteisiin

venäläisten vakavampien murtautumisyritysten suhteen lähinnä näiden miinasulkujen tasalla ja välillä. Meriliikenne ohjattiin miinasulkujen länsipuolelle turvallisia saaristoreittejä pitkin. Vihollistoiminnasta riippuen se oli suunniteltu ohjattavaksi lännempänä joko suoraan Itämerelle taikka Saaristomeren kautta ja Ahvenanrauman kapeikon ylitse Ruotsin aluevesille.

Keväästä 1942 alkaen osoitti Neuvostolaivasto erityistä aktiivisuutta nimenomaan sukellusveneeseen suhteen. Huolimatta vahvoista miinasulkuvyöhykkeistä pyrkivät venäläiset sukellusveneet jatkuvasti Itämerelle meikäläistä ja saksalaista meriliikennettä vastaan. Tästä johtuen kohdistettiin pääosa sukellusveneentorjuntavoimista Suursaaren ja Porkkalan miinasulkujen väliselle alueelle, missä silloisten sukellusveneitten itäiseltä Suomenlahdelta

Tykkivene Krasnoje Snamja. Uppouma 1760 tn, pituus 72 m, leveys 13 m, syväys 3,5 m, nopeus 14 solmua. Aseistus: 5 kpl 130 mm:n tykkiä, 6 kpl 45 mm:n tykkiä ja 2 kpl 20 mm:n itkonekivääriä. Panssarointi: vesilinjassa 125 mm ja kannessa 25 mm

lähdettyään yleensä oli noustava pinnalle ensimmäisen kerran akkujaan lataamaan. Huolimatta aktiivisista sukellusveneentorjuntatoimenpiteistä ja miinasulkujen tuottamista tappioista jatkui venäläisten sukellusvenesota koko tämän vuoden ajan. Vasta seuraavana kesänä, jolloin Porkkalan—Naissaaren ja edelleen Eestin rannikon välille laskettiin kaksinkertainen rannasta rantaan ja pinnalta pohjaan ulottuva sukellusveneverkko, päättyivät sukellusveneitten pääsymahdollisuudet Itämeren meriyhteyksille.

Neuvostoliiton uloin tukikohta Suomenlahdella oli Lavansaari. Tämä muodosti tärkeän välietapin länteen murtautuville sukellusveneille sekä tukikohdan Suursaaren sulun raivausyrityksille. Samalla se oli ensiarvoisen tärkeä Neuvostolaivaston koko liikuntavapauden turvaamiselle Suomenlahden pohjukan ahtaalla alueella. Lavansaari oli muodostanut mm. lähtökohdan keskikesällä 1942 tapahtuneelle Somerin valtausyritykselle, jonka avulla vastustaja yritti eliminoida uloimman havaintopisteen — merivartioaseman — valvomasta Lavansaaren seudun merellisiä tapahtumia. Lavansaaren aluetta oli jatkuvasti meikäläisten toimesta pidetty silmällä Somerin havainnontekojen lisäksi lentotiedustelulla ja moottoritorpedoveneiden tiedusteluretkillä.

Näillä partiomatkoilla sekä varmistessaan Suursaaren sulkuvyöhykkeen itäisimpiä miinoituksia olivat moottoritorpedoveneet saaneet tilaisuuden jatkuvaan havaintojen tekoon venäläisestä yhdysliikenteestä Lavansaareen, vihollisen varmistuspalveluksesta, väyläjärjestelyistä sekä alusten menettelytavoista Lavansaaren sataman suulla.

Kerätessäni täten tietoja vihollisen uloimmasta meritukikohdasta olin havainnut, että toiminta vihollista vastaan, sen keskittäessä mahdollisesti raskaampia voimiaan Lavansaareen, oli ehkä mahdollista. Lepohetkinä emäilaivani hytissä olin usein tuijotellut Lavansaaren paikalliserikarttaa ja pohdiskellut mahdollisuuksia ja vaihtoehtoja tunkeutumisesta moottoritorpedoveneillä Lavansaaren satamaan, toiminnasta siellä vihollisen aluksia vastaan sekä mahdollisuudesta päästä pujahtamaan jälleen ulos satamasta ja kyllin kauaksi vihollisen tuntumasta sekä tykistön ja muun vastatoiminnan ulottuvilta takaisin omaan tukikohtaan. Mielestäni käyttö-

kelpoinen menettelytapa löytyikin, mutta tappionvaara oli arvioitava varsin raskaaksi. Puolet tai vähintään kolmannes omista hyökkäävistä aluksista voitaisiin hyvinkin menettää tällaisessa operaatiossa. Siksi päätin säilyttää tiedon tunkeutumismahdollisuuksista Lavansaaren tukikohtaan mahdollisimman rajoitettuna sekä ottaa sen esille vasta siinä tapauksessa, että saavutettavissa oleva hyökkäyksen tulos olisi kyllin arvokas arvioidut tappiotkin huomioon ottaen.

Tässä mielessä käännyin laivaston esikunnan tiedustelutoimiston päällikön puoleen ja pyysin häntä välittömästi itselleni ilmoittamaan, jos Lavansaareen ilmestyisi näin vaikean operaation kohteeksi kyllin arvokkaita maaleja. Hän järjestäisi tällöin lentotiedustelun ylimääräisesti vielä välittömästi ennen illan hämärtymistä ja antaisi tiedustelijalle ohjeet niistä seikoista, jotka hyökkäykseni kannalta Lavansaareen olevista aluksista oli saatava, mm. alusten tarkat paikat, niiden ankkuroimissuunta, mahdollinen varppaus, sataman ulkopuolella oleva varmistus jne. Arvokkaan maalin Lavansaareen ilmestyessä oli tiedustelutoimiston päällikön kanssa sovittu esityksen tekemisestä laivaston komentajalle hyökkäyksestä tätä maalia vastaan sen ollessa Lavansaareen.

Tällöin myöhäisyyksyllä, kun purjehduskausi kyseiseltä vuodelta jo oli loppumaisillaan, ei enää hyökkäyksessä mahdollisesti aiheutuvista alustappioista ollut vaikeita seurauksia, koska seuraavana keväänä olisi jo käytettävissä uudet osin Italiassa ja osin Turun veneveistämöllä valmistetut moottoritorpedoveneet. Sen sijaan huoli miehistötappioista, jotka oli laskettava 100-prosenttiseksi jokaista tuhoutuvaa venettä kohti, oli varsin raskas taakka tällaisen operaation suunnittelussa ja vielä toimintaan lähdettyänsäkin.

Marraskuun 17 p:nä ilmestyi venäläinen tykkivene Krasnoje Snamja Lavansaaren satamaan. Tämä oli suurin alus kuluneen purjehduskauden aikana Kronstadtista liikkeelle lähteneistä ja kyllin arvokas kohde hyökkäyksen sisältämän riskinkin suhteen. Tiedustelutoimisto hoiti tehtävänsä sovitulla tavalla ja kiittävästi, samoin kuin iltatiedustelun suorittanut lentäjäkin 18 p:nä, jolloin laivaston komentaja hyväksyi hyökkäyssuunnitelman ja antoi

käskyn torpedohyökkäyksestä Lavansaaren satamassa olevia tykkivene Krasnoje Snamjaa ja viittä Fugas-raivaajaa vastaan.

Lyhyen käskynjaon yhteydessä selvitin hyökkäyssuunnitelman kolmen käytettävissäni olleen moottoritorpedoveneen päälliköille. Tarkoituksena oli hyökätä mahdollisimman aikaiseen illalla ennen kuin vihollinen edes osaisi odottaa tällaista toimintaa. Kun lähestyminen oli suunniteltu suoritettavaksi iltahämärässä, oli hyökkäys mahdollinen jo ennen klo 19. Laivaston johto kuitenkin laajensi tehtävää sikäli, että hyökkäyksen yhteydessä oli Lavansaaren sataman sisääntuloväylälle laskettava herätemiinoite. Tätä varten alistettiin minulle saksalainen miinavene. Tämä KM-luokan vene saapui suoraan Someriin, jossa sen oli määrä ilmoittautua laivueeseen klo 18. Tämä pakotti siirtämään hyökkäyksen hetken ajottua myöhäisemmäksi.

Laivueeni lähti Klamilan tukikohdasta heti aurin gon laskettua klo 16.30 ja tapasi Somerissa lähes tunnin myöhässä saapuneen KM-miinaveneen. Somerin komentokorsussa selostin toimintasuunnitelman saksalaiselle veneen päällikölle, mutta tämä oli saanut omilta esimiehiltään käskyn miinoituksen suorittamisesta vasta klo 02 aamuyöstä sillä perusteella, että vihollisen vartioelinten otaksuttiin tällöin olevan unisimmillaan. Pysyin kuitenkin päätöksessäni alkuillan yllätysmahdollisuuteen pyrkimisestä ja annoin saksalaisen luutnantin ymmärtää, että ellei hän suostu suunnitelmaamme, saa hän suorittaa miinoituksensa yksinään klo 02 meidän nyt jo illalla hälytettyä hyökkäyksellämme saaren puolustajat. Tämän tosiasian edessä saksalainen taipui ja ilmoitti olevansa valmis toimimaan käskyjeni mukaan.

Klo 19.30 lähdettiin liikkeelle Somerista ajaen ensin suoraan itään viitisen meripeninkulmaa ja kääntyen vasta sieltä etelään kohti Lavansaarta edullisemman lähestymissuunnan saavuttamiseksi. Tällöin jo oli varmaa, ettei satamaan asti ollut mitään mahdollisuutta päästä puolustajien huomauttamatta. Vallitsi nimittäin kaunis kuutamoinen, oli vain puolipilvistä ja tuuli parin beaufortin voimalla itä-etelästä. Jottei aikeemme kuitenkaan paljastuisi kovin aikaisin alennettiin nopeutta etelään käännetyssä 12 solmuun ja myöhemmin 8 solmuun. Jo viiden meripeninkulman päässä Lavansaaren pohjoiskärjessä havaittiin satama varmistetuksi myös mereltäpäin. Yksi vartiomoottorivene oli Peninsaa ren ja Lavansaaren puolivälissä kelluen paikoillaan puolisen meripeninkulmaa satamaan johtavan linjan pohjoispuolella. Vartiovenepari taas vartioi Kielkourin niemen edustalla. Tässä niemessä sijaitseviksi aikaisemmin todettu venäläinen merivartio asema esitti vilkulla vaateen veneittemme lähestyessä kolmen ja puolen meripeninkulman päässä saaresta.

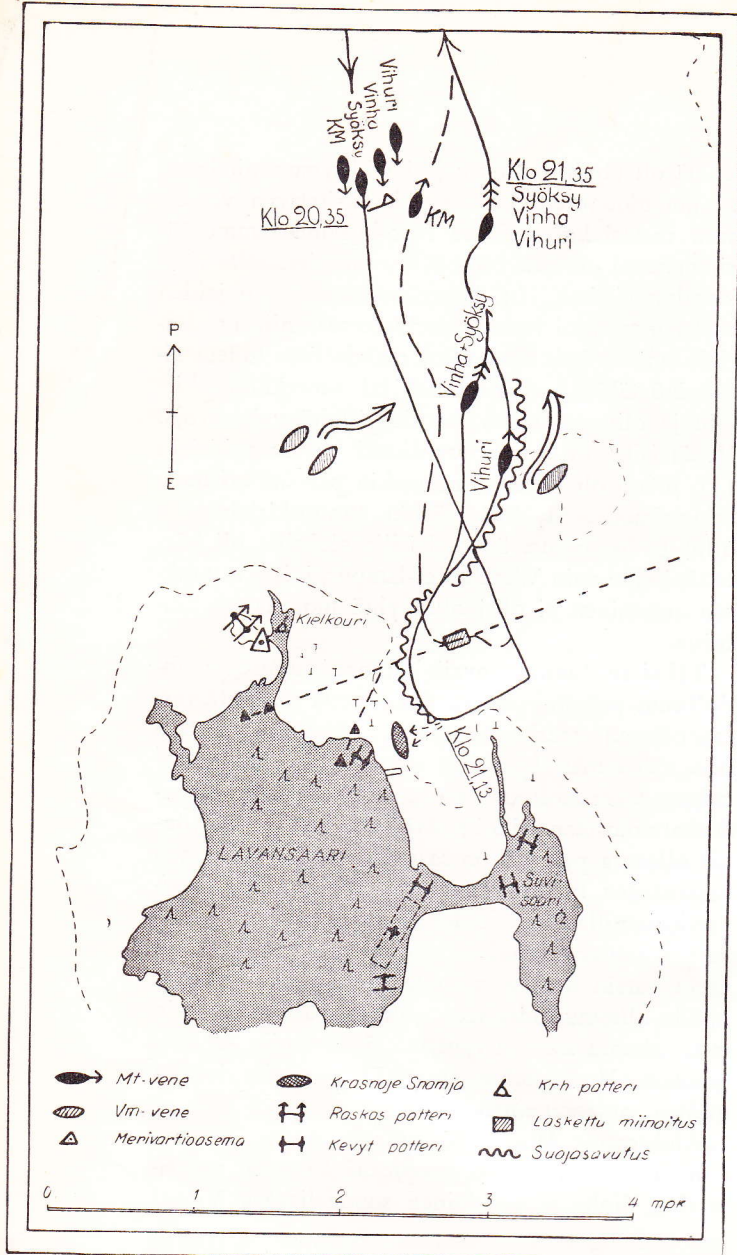
Tämä oli täysin odotettu ja hyökkäyssuunnitelmas sa huomioonotettu toimenpide. Esitettyyn vaateeseen vastasi kiilamaisessa muodostelmassamme äärimmäisenä oikealla ollut KM-vene kirkkaalla vilkkuvalonheittimellään. Somerissa saamiensa ohjeiden mukaan se antoi vastauksen vaateeseen niin nopeasti ja epäselvästi, ettei ollut mahdollista todeta sisältäykö tähän vastaukseen 3- tai 4-merkkinen kirjain ja olivatko nämä merkit pisteitä vai viivoja. Venäläisillä oli näet pysyväisesti vaateena kirjain (J), johon oli vastattava kunakin päivänä eri morsekirjaimella. Hyökkäyspäivän tunnuskirjainta ei ollut tiedossamme. Suomalaisilla aluksilla oli käytettävissään vain Winchester-lamput, joilla vastauksen antaminen ei olisi ollut yhtä luotettavan tuntuista.

Tällaisen tunnuksenvaihdon onnistumisen mahdollisuus perustui olettamukseen, että tunnusta vastaanottavan merivartioaseman päivystäjä saattaa olla vähemmän kykenevä nopean vilkulla morsetuksen vastaanottoon, mutta siinä määrin oman arvontunnostaan kiinni pitävä, ettei hän ilkeä myöntää olleensa pystymätön saamaan selvää vaateeseen vastauksena tulleesta merkistä. Mm. omilla merivartioasemillamme, joiden päivystäjiksi ei jatkuvasti riittänyt erikoiskoulutettuja merivartioita, oli usein varsin heikon morsetaidon omaavia miehiä. Näille olimme todenneet voitavan vastata melkein mitä tahansa aseman ryhtymättä enempiin toimenpiteisiin. Vastapuolella saattaisi asia olla jossain määrin samantapainen.

Aluksemme lähestyivät kiilassa vanha Thornycroft-luokan Syöksy johtoveneenä kärjessä, sen sisarus Vinha ja venäläinen sotasaalisvene Vihuri

Moottoritorpedoveneen henkilöstö tavanomaisessa matka-asuunsa. Vain konemestarit ovat ilman pelastusliivejä ja kypäriä, koska Thornycroft-mallisten veneiden konehuone oli niin ahdas, ettei pelastusliivien käyttö ollut siellä mahdollista.

Lavansaaren hyökkäyksen kulkuvaiheet

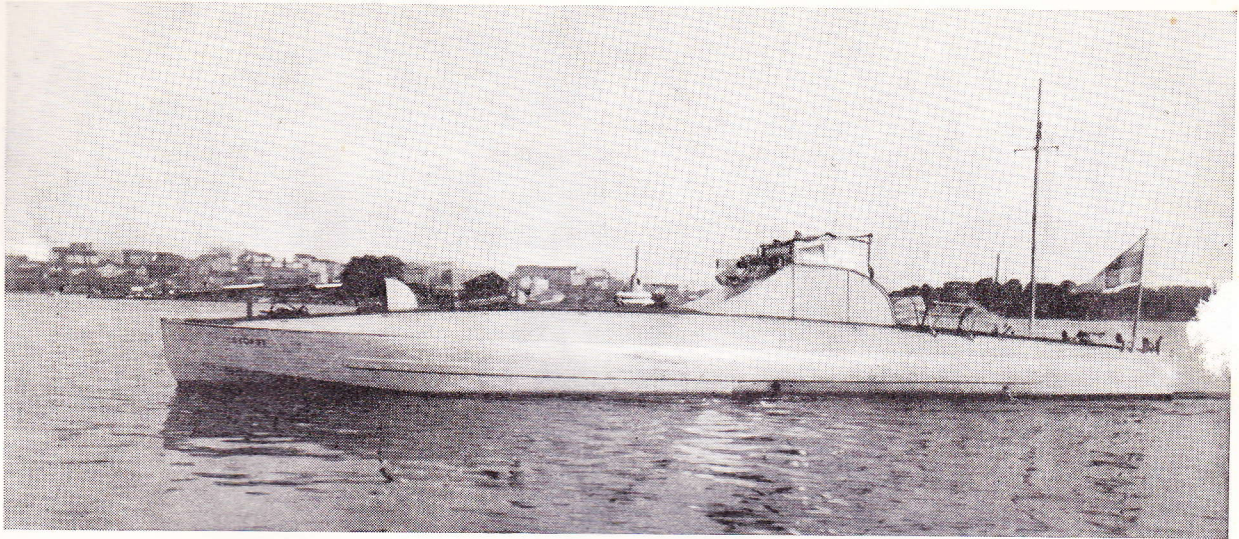
vasemmalla siivellä ja saksalainen miinavene, kuten mainittu, oikealla siivellä. Paikoillaan maanneet venäläiset vartiovenet käynnistivät koneensa niitä lähestyessämme, mutta nähtyään tunnuksenvaihtomme Kielkourin merivartioston kanssa ja toisaalta meidän jatkaessamme entisellä nopeudella vanhaa suuntaamme rauhallisesti vartiovenien väliin, ne pysäyttivät jälleen koneensa ja jäivät edelleen paikoilleen tähyilemään. Lähestyessämme itäistä vartiovenettä ja sivuuttaessamme sen parin-kolmen sadan metrin päästä oli sotasaalisvene Vihuri sitä lähinnä, joten se saattoi hyvinkin luulla lähestyviä veneitä venäläisiksi aluksiksi. Lisäksi oli lähestymissuuntamme tarkalleen sama, jota venäläiset alukset käyttivät ylittäessään Lavansaaren rauhanaikaisen satamaan johtavan väylän merkinä olevan valaistun linjan.

Tämän linjan ylitettyämme käännyimme puoli meripeninkulmaa etelämpänä edelleen 8 solmun vauhdilla ajaen kohti Lavansaaren satamaa. Samalla poikkesi miinavene muodostelmasta laskeakseen miinansa valaistulle linjalle, kuten sen tehtävä edellytti. Sataman itäpuolella olevan Suvisaaren pohjoiskärjen sivuutettuumme avautui vapaa näkymä satamalahukkaan. Kuu valaisi länsi-etelästä lahukan muut osat paitsi Lavansaaren korkeametsäisen rannan varjoon jäävän reunan. Pienoista yösväa leijaili lahdella ja häittäsi tarkkaa havaintojen tekoa. Lentotiedustelun tarkoin ilmoittamia aluksia ei näkynyt paikoillaan sataman eteläosassa. Sitä vastoin koko satama näytti tyhjältä. Hetken kuluttua saattoi kuitenkin yökiikarilla erottaa ohuen savujuovan tummasta metsätaustasta hieman satamalaiturin pohjoispuolella. Oli vaikea todeta, nousiko tämä savu jostain maissa olevasta rakennuksesta, vaiko ehken rannan varjossa olevasta aluksesta. Vähän myöhemmin valaisi kuitenkin kuutamoin aluksen savupiippua ja korkeata keulapakkaa sen kääntyneessä kevyessä yötuulella ankkuroissaan. Siinä oli selvästi Krasnoje Snamja, joka lentotiedustelun jälkeen oli turvallisuussyistä vaihtanut ankkuroimispaikkaansa. Fugas-raivaajia sen sijaan ei enää näkynyt satamalahukassa.

Käskin antaa vilkkulampulla koodin mukaisen torpedohyökkäyskäskyn takanani seuraaville Vihalle ja Vihurille. Tiedustelllessani, näkikö johtoveneen päällikkö sotilasmestari T. Ovaskainen ohjausohjeita käsin torpedotähtäimen läpi maalialuksen sain vastaukseksi, ettei tähtäimen kautta voinut maalia erottaa. Tämän takia ilmoitin itse suorittavani tähtäyksen kiikarilla hytin ylitse veneen kölin suunnan perusteella. Kello oli 21.13. "Pääkoneet käyntiin, täys-eteen", oli ensimmäinen käskyni. Veneen syöksyessä vauhtiin avasi maalina oleva alus torjuntatulen kahdella konetykillään, mutta valokuovat osoittivat ammusten lentävän hieman ylitsemme, kuten niin helposti pimeässä ammuttaessa käy.

"Kohti savua — hieman oikealle — suoraan — oikea torpedo — laukaus", käskin melkein yhtäjaksoisesti ja samassa sujahti oikea torpedo kuilusta. "Hieman vasemmalle — keskelle, suoraan — vasen torpedo — laukaus", ja niin seurasi toinen torpedo perässä. "Yli oikealle", oli seuraava ruorikomento, jotta vene ehtisi väistää Mustaniemestä ulospistävän pitkän matalikon.

Kun muita maaleja ei ollut todettavissa, ampuu viistoumassa toisena seuranneen Vihän päällikkö luutnantti A. Vuorensaari yhden torpedon samaan maaliin ja luutnantti K. Kajatsalo, joka Vihurilla oli viimeisenä viistoumassa, teki samoin. Vihän hidas torpedo, vuoden 1912 mallia oleva vapausso-dassa saatu sotasaalis, hypähti laukauksen jälkeen kaksi kertaa pintaan. Ampuva vene ehti sen kuiten-

Moottoritorpedovene SYÖKSY, laivueenkomendantin johtovene Lavansaaren hyökkäyksessä. Uppouma 12 tn, pituus 17 m, leveys 3,4 m, syväys 1,3 m, nopeus uutena 42 solmua (rakennettu v. 1928)), hyökkäyksen aikoihin nopeus vain 22 solmua. Aseistus: 2 kpl 45 cm:n torpedoa (kuilussa) ja 20 mm:n itkonekivääri sekä 7,62 mm:n konekivääri.

kin väistää jyrkällä käänöksellään. Thornycroft-veneissä nimittäin torpedo laukaistaan kuilusta taaksepäin ja lähtee se vasta veteen tultuaan omin voiminsa etenemään siihen suuntaan, johon veneen köliiviiva osoitti laukaushetkellä. Pinnalle hyppäävä torpedo oli kuitenkin vähällä osua Vihuriin, joka tätä torpedoa nopeampana oli hyökkäyksessään ehtinyt sen edelle ja paraillaan suoritti väistö-käänöstä.

Ensimmäisen torpedon räjähtäessä maalissa loppui konetykkituli sen peräkannelta ja kun toinen torpedo noin 10 sekuntia myöhemmin räjähti aluksen keulaosassa, päättyi tulitus myös keulapakalta. Vihuri veti välittömästi torpedolaukauksensa jälkeen savuverhon satamalahukkaan ja sen suulle veneittemme poistumisen suojaksi. Tämä savuverho esti enemmän tähytyksen aluksiltamme käsin. Vinhan ja Vihurin päälliköt ehtivät kuitenkin todeta kolmannenkin räjähdyspatsaan ennen savuun joutumistaan.

Huomio oli nyt kiinnitettävä sataman ulkopuolella olleisiin vartioveneisiin. Nyt niille ei enää ollut epäselvää, mistä todellisuudessa oli kysymys ja miksi ei näistä satamaan saapuneista aluksista ollut heille etukäteen ilmoitettu. Vartioveneet olivat lähteneet liikkeelle ja voimakkaasti tulittaen pyrkivät katkaisemaan veneittemme vetäytymisten pohjoiseen. Sotasaalisvene Vihuri, jonka nopeus vanhoihin Thornycrofteihin verrattuna oli kaksinkertainen, jatkoi kuitenkin savuverhoaan vartiovenien välitse pohjoiseen. Tämän suojassa ohittivat hitaat veneemme vihollisen ulkovarmistuksen. Vartiovenien tulitus jäi savuverhon ansiosta varsin

epätarkaksi ja saikin aikaan vain muutaman sirpaleosuman aluksimme. Nyt vasta syttyivät Lavansaaren valonheittimet alkaen etsinnän sataman suulla. Ennen kuin ne löysivät aluksemme pohjoisempaa, olivat nämä jo niin kaukana, ettei Lavansaaren rannikkotykkistön avaamasta tulesta enää ollut suurempaa vaaraa veneillemme, jotka alkoivat jo häipyä turvallisesti pohjoiseen horisonttiin.

Parikymmentä minuuttia torpedohyökkäyksen jälkeen eli klo 21.35 laivueemme pysähtyi Lavansaaren pohjoispuolella tähyttämään tilannetta. KM-veneen miinoitustehtävä oli hyökkäyksen aikana onnistunut hyvin, ja aluksen liittyessä muuhun muodostelmaan sen päällikkö huusi onnittelunsa torpedoinnin johdosta. Klo 00.20 saapui laivue tukikohtaansa. Saman päivän iltana totesi lentotiedustelu tykkivene Krasnoje Snamjan kadonneen Lavansaaresta ja yksityiskohtainen lentotiedustelu Kronstadtissa sekä Leningradissa ei myöskään löytänyt tätä alusta. Viikkoa myöhemmin hyvien tähytysolosuhteiden vallitessa saattoi tiedustelulentokone todeta uponneen aluksen Lavansaaren satamalahukassa.

Lavansaaren hyökkäyksen jälkeisenä yönä olivat moottoritorpedoveneet Syöksy ja Vinha jälleen partiomatkalla. Kovassa aallokossa katkesi Syöksystä akseli jo viidennen kerran purjehduskauden kuluessa, ja peräsin repeytyi irti lahonneesta rungosta laudoitusta mukanaan murtaen. Syöksyä ei enää saatu korjatuksi ja se poistettiin loppuun käytettynä laivaston riveistä vain vuorokausi sen jälkeen, kun se oli saavuttanut toiminta-aikansa arvokkaimman tuloksen upottamalla Krasnoje Snamjan Lavansaaren satamassa.

Mannerheim-ristin ritari,
everstiluutnantti evp E. LUUKKANEN

Sotiemme ensimmäinen pudotus ilmataistelussa

KÄYMISTÄNI yli sadasta ilmataistelusta palautuu — lähes 20 vuoden takaakin — elävimpänä mieleen ensimmäinen ilmataistelu.

On joulukuun ensimmäinen päivä 1939.

Tällä hädän hetkellä yksimielinen pieni kansamme elää vasta epätasaisen taistelunsa alkuvaiheita. On ollut pakko yksin ryhtyä kamppailemaan meitä lukumääräisesti viisikymmentä kertaa voimakkaampaa vihollista vastaan. Taistelumieli on silti korkealla, sillä jokainen tietää taistelevansa oikean asian puolesta.

Oma osuuteni on toimia Immolan lentokentällä kahdeksan Fokker D XXI yksipaikkaista hävittäjää käsittävän lentueen päällikkönä.

Niin hyvin ohjaajat kuin mekaanikotkin — kanta-henkilöstö ja reserviläiset — muodostavat ammattinsa taitavan, innostuneen ja yhteenkuuluvan kokonaisuuden, joten tunnen olevani valmis rauhallisin mielin ottamaan omalta osaltani vastaan ehkä epäsuhtaisiakin taistelutilanteita. Sitäpaitsi onhan lentäjän työ ollut rauhankin aikana taistelua — taistelua ilman pettevää olemusta vastaan, jossa taistelussa jo moni edelläkävijä on kaatunut työnsä ääressä.

Nyt tämän kunniaakkaan Talvisotamme toinen päivä kuoriutuu hämärästään pilviseksi talvipäiväksi.

Lähden lentomestari Viki Pyötsiän kanssa heti aamulla torjumaan Vuoksenlaakson tehdasalueelle suunnattuja ilmahyökkäyksiä.

Taivas on täysin pilvessä. Pilvet ajalehtivät tuskin neljänsadan metrin korkeudessa. Lennämme herkün valppaina pilven alarajassa edestakaisin reittiä Imatra — Enso — Jääski. Silmä tarkkana etsin avaruudesta vihollista, sillä luottamukseni täysin omaava Viki pitää huolen selustastamme. — Saapuessamme toista kertaa pohjoisesta käsin Enson yläpuolelle näen meistä noin tuhat metriä etuoukella jokseenkin samalla korkeudella kahden 2-moottorisen pommituskoneen lentävän koilliseen.

Heti havaitsemishetkelläni annan konettani vaaputamalla hyökkäysmerkin siipikoneelle ja pyrin täydellä kaasulla etumaisen pommikoneen taakse.

Viholliskoneet ovat ilmeisesti havainneet melkein samanaikaisesti meidät, koska ne kaartavat jyrkästi

kaakkoon — pakoon. Tämä on vain eduksi, sillä välimatka lyhenee täten nopeammin.

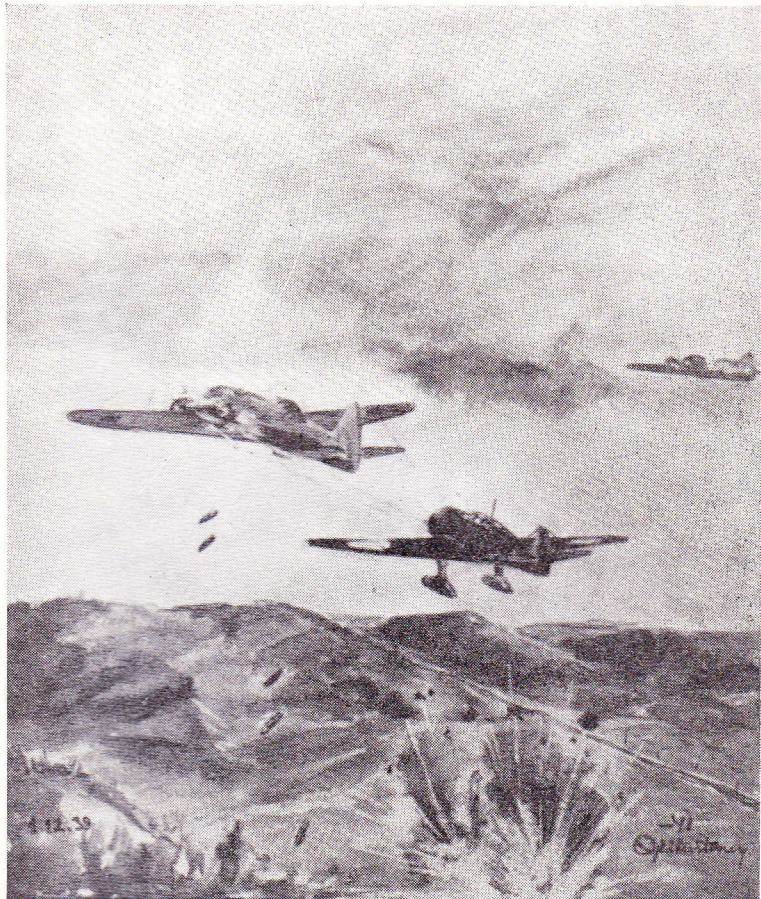
Moottorini teho tuntuu riittävän, sillä vastustaja kasvaa nopeasti silmissäni, suurenee suurenemistaan. Erotan jo selvästi molemmat moottorit, ohjaamon ja peräsimet. Harvoin lienee ollut otteeni ohjaimissa niin luja ja silmä tähtäimessä niin tarkkana kuin nyt.

Sadan metrin etäisyydellä painan konekiväärieni liipasinta ja näen, kuinka valokuovaluodit lähtevät aseestani ja osuvat viholliskoneen runkoon. Samalla hetkellä vilahtelee myös oman tuulilasini edessä vastaan tulevia tulisia valokuovia. Maali täyttää tähtäimessäni jo koko näköalan, vastustajan potkurivirta heittelee konettani ja suuremman nopeuteni pakoittamana vedän hävittäjäni ylös sivulle seuraavaa hyökkäystä varten.

Uudelleen maali on sopivasti tähtäimessäni, painan ohjauksaavassa olevaa liipasinta ja kuulen tasaista räntinää konekivääreistäni. Samalla olenkin jo niin lähellä, että näen selvästi vihollisen konekivääriampujan, joka räiskyttellessä ympärilleni sinkoutuvia valokuovia. Onnekas viholliskoneen löytäminen ja siitä aiheutunut innostus — vai mikä lienee selityksenä, mutta minulla ei ole vähäisintäkään tunnetta vaaran läheisyydestä. Tunne on päinvastoin mielenkiintoisen jännittävä — juuri kuten esimerkiksi tiukassa urheilukilpailussa: kumpi voittaa.

Kesken tulitaisteluamme huomaan viholliskoneen alta putoavan jotakin — ne ovat suuria ilmapommeja. Pommit putoavat allamme vilahtelevaan metsään ja niiden räjähdyksistä syntyvä voimakas ilmanpaine heittelee juuri yläpuolella olevaa Fokkeria kuin myrsky oljenkortta. Vain vaivoin saan jyrkästi kallelleen kääntyneen koneeni oikaistuksi ja vaistomaisesti liisään kaasua, sillä korkeutta on vain 150 metriä. — Vastustajani todettuaan itsepintaiset hyökkäykseni pudotti nyt hädän tullen pomminsa vaikkapa metsään saadakseen koneensa keveämmäksi ja taistelulukpoisemmaksi.

Olen edelleen taistelukosketuksessa, lisään kaasua, tähtään, ja 1 500 laukausta minuutissa ampuvien konekiväärieni luodit uppoavat vastustajaan, mutta tälläkin kertaa vain hetkisen. Viholliskone on työntänyt nyt laskutelineensä — pyörät — ulos jarruttaen

"Pommien räjähdyksistä syntyvä ilmanpaine heittelee Fokkeriani kuin myrsky oljenkortta".

täten yllättäen nopeuttaan, ja minun on jälleen vedettävä koneeni yhteenajovaaran takia hetkiseksi sivuun.

Neljännessä hyökkäyksessä olen jo kokeneempi. Säännöstelen nopeuteni samaksi kuin vastustajallakin on, joten tulitusaikaa jää tarpeeksi. Tulitan vajaan viidenkymmenen metrin päästä ja olen niin lähellä, että totean konekivääriampujan poistuneen aseidensa äärestä. Akkia pommituskone vavahtaa, oikeanpuoleisesta moottorista tulee sakea savupilvi, potkurin pyörimisliike hidastuu ja pysähtyy kokonaan. Koneen nokka painuu maata kohden ja parin minuutin kuluttua on ensimmäinen vastustajani "vatsallaan" eräällä metsän ympäröimällä peltoaukeamalla.

Saatan tuskin uskoa tapahtunutta todeksi! Näinkö helposti se käy?

Pelkästään vaistonni mukaan olen käynyt nopeotteisen ja lyhyen ilmataisteluni, mutta nyt sen ratkettua voitokseni alkaa ajatukseni punoa yhteenvetoa tapahtumasta.

Ensimmäiseksi säikähdän: mikä kone tämä alasampumani oikeastaan on?

Vaistonni määritteli sen viholliskoneeksi, mutta en kuitenkaan innoissani tullut sitä varmistaneeksi ennen tulitaistelua.

Matalalla lentäen kierrän maassa lojuvan vastustajani yläpuolella ja helpotuksekseni totean siinä punaiset tähdet.

Tilanne ei kohdaltani pääty vielä tähän. Koneen sisältä kömpii ulos kolme lentopukuista miestä ja heiluttaa minulle jotain merkkiä valkoisella, pyyheliinan kokoisella vaatekappaleella.

Vasta nyt tajuan sen tosiasian, että koneen sisällä on ollut ihmisiä, sillä taistelun aikana tämä on kokonaan unohtunut ja vain pelkkä lentokone on ollut maalinani. — Niinpä ilmataistelu onkin persoonatonta jaloa taistelua, jossa ei kuule huutoja eikä näe epätoivoisia kasvoja, ei verta eikä kurjuutta. Lentäjä näkee taistelunsa ikään kuin "mykkänä" elokuvana, puhtaana ja vailla epämiellyttäviä raakoja yksityiskohtia.

"Lipun heilutuksen" seurauksena välähtää mielesäni kovin lapsellinen ajatus: haluavat antautua minulle vangiksi!

Ryhdyn yhtä lapselliseen suunnitelmaan. Yritän laskeutua alasampumani koneen viereen. Vedän moottorin tyhjäkäynnille ja alan laskeutua metsän reunasta. Korkeutta on enää kymmenen metriä, mutta onneksi riittämiin, sillä lieneekö se kuudes aisti vai alkaako terve järkeni kapinoida suunnitelmani mielettömyyttä vastaan? Peltoaukeama on kertakaikkiaan liian pieni ja epätasainen ojineen sekä kynnöksineen, jotta koneeni voisi säilyä ehjänä laskussa. Työnnän kaasun auki ja aivan viime hetkessä saan vedetyksi koneeni takaisin "selvemmille vesille" ennen vastassa olevaa metsänreunaa.

Nousen pilvirajaan ja yritän paikantaa: missä olen? Taistelun ensikertaisuudesta johtuen tiedän vain karkeasti, mihin suuntaan olemme kulkeutuneet En-sosta.

Löydän lähettyviltä rautatien ja lentäessäni aivan matalalla radan yläpuolella ehdin lukea asemarakennuksen seinästä nimen: Koljola. Kierrän pari kertaa asemarakennuksen ympäri ja viittoilen kädelläni laiturilla seisoville ihmisille alasampumani koneen suuntaan — tietämättä, tajuavatko he tarkoitukseni.

Suuntaan pohjoiseen, sillä haluan palata nopeasti tukikohtaani, haluan tuntea pian kiinteän maan jalkojeni alla ja haluan kertoa taistelustani tovereilleni.

Näissä mietteissäni olenkin jo Immolan järven yläpuolella ja alan laskeutua.

Nähtävästi olen vieläkin jännittynyt ja liikaa muissa ajatuksissani, koska liian suuren laskunopeuden takia mahdun kentälle vasta toisella yrityksellä.

Rullaan FR-104:n seisontapaikalleen, katkaisen virran moottorista ja hyppään kiinteälle maankuorelle "ilmavoittajan arvokkaasti".

KUNNIANOSOITUS SUOMEN MARSALKAN MUISTOLLE Viime kesäkuun 4. päivänä, jolloin tuli kuluneeksi 90 vuotta Suomen Marsalkka Mannerheimin syntymästä, laskivat johtajat Olli Calonius, Risto Kavanne ja Aatto Nuora Suomen upseeri-järjestöjen seppeleen. Suomen Marsalkan muistopatsaalle Montreux'ssä Sveitsissä lukuisan suomalaisjoukon läsnäollessa.

Lentäjätoverini ja mekaanikkoni kokoontuvat ympärilleni, heittävät minut ilmaan sekä puristavat kättäni onnitellessaan. Luen kaikkien katseista vilpittöntä myötätunnon iloa ja miksipä en juuri itsekkin — pitkän koulutuksen ja monien harjoitusvuosien jälkeen — tuntisi omassa sisimmässäni onnekasta helpotusta ja tyytyväisyyttä?

Onhan tämä kaiken lisäksi myös historiallinen hetki hävittäjäilmailussamme, sillä onnen suosimana minun on ensimmäisenä suomalaisena lentäjänä onnistunut ampua alas viholliskone.

Partiotoverini Viki Pyötsiä on samanaikaisesti hyökännyt rohkeasti toista vihollispommittajaa vastaan, mutta hänen onnensa ei ole vielä tänään, sillä vastustaja katoaa lopuksi pilveen — jääden sen lopullinen kohtalo epävarmaksi.

Lentokelvottoman sään tultua lähdän ohjaajieni kanssa autolla Koljolaan tutkimaan viholliskonetta.

Löydämme kartan avulla helposti alasampumani koneen. Se on uusi, sinä vuonna valmistunut 2-moottorinen SB-tyyppinen pommituskone, jonka rungossa nyt näyttää olevan melkein enemmän reikiä kuin ehjää paikkaa, sillä laskemme ammuttani tulokseksi 187 osumaa. Käsittämättömän paljon se on vaatinut tuhoutuakseen, sillä joskus riittää yksi ainoa osuma lennon loppumiseen. Konetta tarkemmin tutkiessamme löydämme tähän seikkaan luonnollisen selityksen. Juuri rungon suunnassa on melko vahva panssarointi, jota tavallinen luoti ei kykene läpäisemään. Polttoainesäiliöt sen sijaan sijaitsevat panssaroiduttomina siivissä kummankin moottorin takana, joten tästä lähtien päätämmekin kohdistaa ammunnan niihin.

Paluumatkalla tapaan ennestään tuntemani Koljolan asemapäällikön Kareen, jolta kuulemme venäläisten lentäjien mielenkiintoiset loppuvaiheet.

Koneen henkilöstönä oli majuri ja kaksi vänrikkiä. Ensimmäisten paikkakuntalaisten saavuttua koneen luo, oli syntynyt kiivas ottelu aseina pistoolit, haulikot ja puukot. Tällöin kaksi lentäjää sai surmansa ja kolmas ampui itse luodin päähänsä. Hetkistä myöhemmin ilmestyi paikalle vielä eräs lähitalon emäntä suuri lihakirves mukanaan ja kysyi: "Missä ne viholliset ovat, minä tapan ne?" — Tyypillistä talvisodanaikaista maanpuolustushenkeä!

Kuultuani lentäjien sitkeän vastarinnan ajattelen vieläkin, kuinka minulle olisikaan käynyt, jos minun olisi onnistunut toteuttaa päänäpistoni laskeutua SB-koneen viereen?

Kuinka kaukana takana kaikki tämä onkaan?

Vaikka nykyhetken näkökulmasta katsoen tuntuu, että tämän kaiken on täytynyt tapahtua jossakin aikaisemmassa elämässä, niin sittenkin tämä ensimmäisen viholliskoneen ilmestyminen näköpiiriin ja ilmataistelu sen kanssa on jäänyt ehdottomasti mieleenpainuvimmaksi elämykseksi koko sotien ajalta. Myöhemmin ihminen karastui, kokemus lisääntyi ja elämäntahto tuli kovemmaksi sekä voimakkaammaksi. Myöhemmät ilmataistelut ja toiminnot, vaikka ne olivatkin jo toista suuruusluokkaa ja paljon jännittävämpiä sekä vaativampia, olivat myös jo liian "jokapäiväistä" vaikuttaakseen niin pysyvästi kuin juuri tämä ensimmäinen.

Korpiotaa

Everstiluutnantti evp ORAS SELINHEIMO

Hyvä hajuaisti pelasti tilanteen

Suomalaisrykmentti motissa Louhen suunnalla

JOTAIN aivan erikoista on jäänyt lähtemättömästi mieleeni sotiemme ajoilta. Tapausten kulku alkoi elokuun 25. päivän iltana 1941 Kiestingistä Louhen suuntaan edenneen ryhmä Turtolan ollessa *motitettuna* Kapustajoen varrella.

Olimme päivän aikaan everstiluutnantti Jussi Turtolan kanssa olleet parissakin vastaiskussa vuoron perään mukana ja yön saapuessa tulleet komento-teltallemme lopen uupuneina. Olin vaipunut uneen ja ollut ehkä pari tuntia nukuksissa, kun havahduin siihen, että joku raaputti pääni kohdalla teltan märkää vaatetta. Kuunneltuani horroksissa hetken aikaa totesin, että siellä joku kutsui minua. Selvisi, että kutsuja oli eräs taistelulähetestani, joka oli ollut kiväärivartiossa parin sadan metrin päässä teltastani nyt mukanaan olevan miehen kanssa.

Herättyäni täydellisesti totesin ensiksikin, että miehet olivat ilman lupaa poistuneet tärkeältä vartiopaikaltaan. Sanoin tiukasti, että heidän on mentävä heti takaisin sinne, missä saamansa tehtävä vaati heitä olemaan. Tähän vastasivat miehet kuis-katen, että meitä on vain kaksi, emmekä me pärjää siellä, sillä noin 10 minuuttia sitten alkoi koko metsä *haista viholliselle*. Sanoin tämän olevan turhaa pelkoa, kaatuneista vainajista siellä vain leviää haju ympäristöön. Miehet kiistivät, että se ei ole kaatuneiden vaan selvästi sellaista elävän ihmisen hajua, jonka jokainen etulinjasotamies tuntee.

Tällä erikoislaatuisella tavalla nämä entiset kuusamolaiset erämiehet esittivät käsityksensä siitä, että venäläisiä oli tullut ilmeisestikin aivan komento-paikkamme lähelle. Asian tärkeyden vuoksi työn-

nyin teltasta ulos. Keskusteltuani miesten kanssa tulinkin vakuuttuneeksi siitä, että asia oli todella vakava. Tästä huolimatta ja juuri sentakia käskin heidän lähteä heti takaisin vartiopaikalleen. Käskystäni huolimatta he yhä toistivat, että siellä on varmasti niin vahva vihollisosasto, että kahden miehen on aivan turha sinne mennä, ja pyysivät lisää miehiä mukaansa. Mistä miehet? Vapaa vartiovuoro luutnantti Asis'in johdolla oli ainoa mahdollinen. Jäin itse telttani oviaukkoon kuuntelemaan ja seuraamaan tapahtumien kehittymistä.

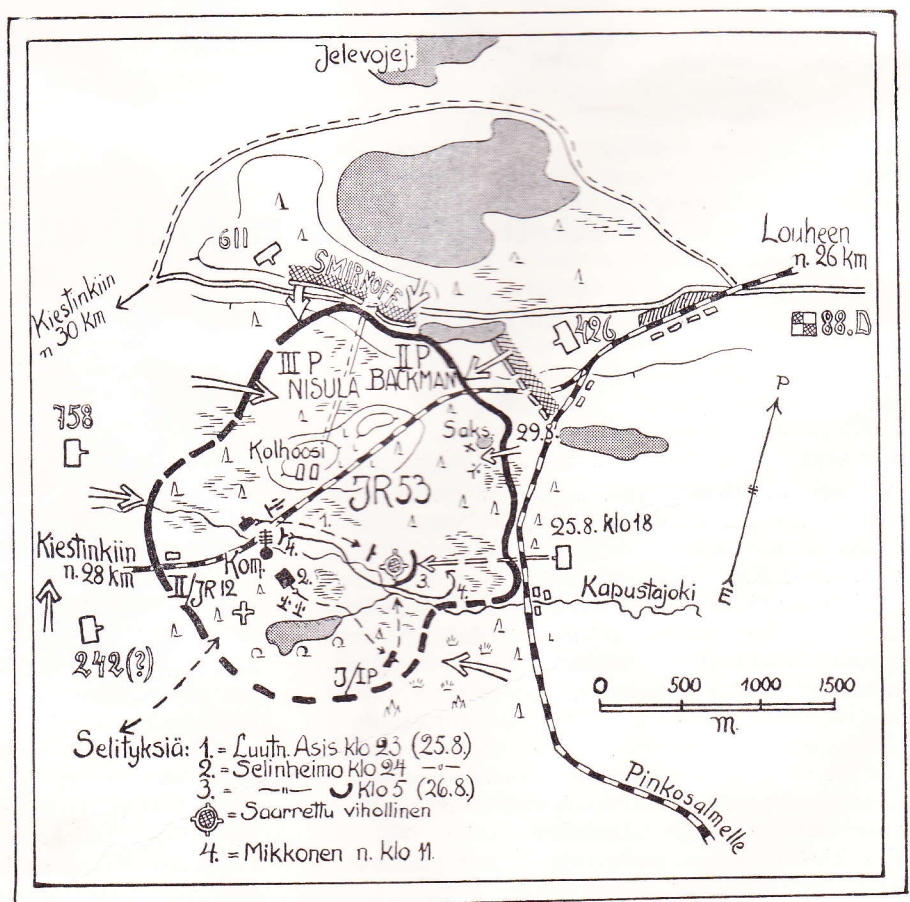
Kävi niin, että miesten askeleet olivat ehtineet parahiksi häipyä, kun alkoi tavattoman kiiwas tuli, jossa valjovaluoteja ei säästetty. Luoteja meni teltan yli ja sen yläosan läpi niin, että peltinen savutorvi rämisi. Heittäydyin nopeasti teltan eteen pitkälleni. Everstiluutnantti Turtola ja kaikki muut teltassa olleet ryntäsivät myös ulos tiedustellen, mitä nyt on tapahtumassa.

Toistin lyhyesti sen, mitä vartiomiehet olivat kertoneet. Tuli lakkasi noin viisi minuuttia kestätyään. Ammunnan aikana olin kuulon perusteella todennut ainakin kahden Maxim-konekiväärin ja useamman pikakiväärin sarjatulen suuntautuvan alueellemme. Etäisyyttä, mistä tuli ammuttiin, oli vaikeampi määrittellä, mutta arvelin sen tulleen ehkä noin 300 metrin päästä, koska luotisuihkut löivät myöskin välillä olevaan metsään.

Tapahtui kiireinen neuvonpito everstiluutnantti Turtolan kanssa. Taistelulähteistä kävi pari toteamassa, mitä vartiopaikalla tapahtui. He ilmoittivat, että vartioon lähetetyt miehet olivat suojautuneina lähellä vartiopaikkaansa, mutta eivät päässeet siitä ei eteen eikä taakse, sekä lisäksi, että vihollinen oli ryhtynyt kaivautumaan. Hyvät neuvot olivat nyt tarpeen selvitetessä lähinnä kysymystä, mistä saadaan joukot vastatoimenpiteitä varten mottimme sisään tunkeutuneen vihollisen tuhoamiseksi.

Tehtävä ei ollut helppo. Mottimme läpimitta oli 1,5—2 kilometriä. Kun komentotelttamme oli tämän ympyrän keskellä, oli ilmeistä, että vihollinen oli työntynyt ainakin puoli kilometriä mottiamme puolustavan etulinjan selustaan. Kuinka vahva vihollinen oli, ei ollut vielä pääteltävissä. Yksi asia oli kuitenkin selvä. Mottimme sisällä oleva vihollinen on nopeasti tuhottava, sillä muuten meidän asemamme olisi jo seuraavana aamuna kestävä.

Everstiluutnantti Turtola määräsi tämän tuhoamistehtävän minulle. Käskyn saatuaani soitin kaikille pataljoonankomentajille sekä itsenäisten yksiköiden päälliköille käskien lähettää kaikki irroitettavissa olevat miehet aikaa hukkaamatta rykmentin komentopaikalle. Puolen tunnin kuluessa oli tähän maastoon kerääntynyt 43 miestä. Siinä oli siis minun koko taisteluosastoni, jolla tilanne oli selvitettävä! Joukon pienuuden vuoksi päätin ottaa vie-

Karttapirros JR 53:n mottialueesta Louhen suunnalla

lä äärimmäisellä kaakkoisella siivellä olevasta I. pataljoonan konekivääritukikohdasta kaikki ne miehet, joita ei välttämättä tarvittu aseiden käyttöön siellä mahdollisesti alkavassa taistelussa.

Nämä 43 miestä mukaanni marssin sitten tuon noin kilometrin pituisen matkan kk-komppanian tukikohtaan. Keräsin joukon ja järjestin sen taisteluosastoiksi. Joukkueiden kokoonpano rajoittui kahteen kivääriryhmään. Kokonaisvahvuuden noustessa nyt, kk-tukikohdasta saamani miehet mukaan luettuina, 62 taistelijaan. Tukikohdasta etenimme suoraan pohjoiseen, mitä suuntaa noudattaen arvelin meidän törmäävän suoraan viholliseen tai tulevan ainakin sen käyttämälle kulku-uralle.

Oli 26. päivä klo 05.00. Aamu oli jo sikäli valjennut, että nähtiin eteemme noin 50 metrin päähän. Olin saapunut kohtaan, jossa idästäpäin tullut vihollinen oli levittäytynyt hyökkäystään varten. Tässä samassa kohdassa annoin omankin hyökkäyskäskyäni. Suunta, tehtävä ja tavoite olivat siis ilmeisesti samat kuin oli ollut joitakin tunteja aikaisemmin kimppuumme hyökänneellä vihollisellakin. Ennen hyökkäyksen alkua olin onneksemme tavannut vihollisen tossupolulta sen puhelintapsit. Ne katkaistuani tiesin samalla katkaisseni vihollisen yhteydet sen mahdolliseen tukiosastoon, ja varmistaamalla vielä itseän suuntaan tunsin olevanikin valmis etsimään ratkaisua, siis hyökkäämään.

Hyökkäyksemme alkoi tasan klo 05.15. Se sai vastaansa murhaavan konekivääritulen, joka ei onneksi kohdistunut hyökkäysostomme keskusta, vaan sivusi sen eteläistä siipeä. Tämä tuli oli yhtäjaksoisesti niin voimakas, että hyökkäyksen jatkaminen oli toivotonta. Tuli näytti tulevan n. 50—100 metrin päästä, mutta ampujia ei metsän alakasvullisuuden vuoksi pystytty näkemään. Tapahtuneen tuloksena oli toteamus, että ilman raskaiden aseiden tulivalmistelua ei vihollista saataisi tuhotuksi. Tähän päätelmään vaikutti lisäksi epätietoisuus vihollista rintamasuunnassa harhauttavasta osasto Asis'in (noin kaksi ryhmää) kohtalosta, sillä olin saanut ilmoituksen hänen kaatumisestaan.

Olimme muutama päivä aikaisemmin suorittamassamme hyökkäyksessä saaneet sotasaaliiksi kaksi "naku" — pientä kranaatinheitintä — joiden ammuksina käytetään munakäsikranaatteja. Näiden käyttöön olin perehdyttänyt pari miestä, ja nämä miehet olivat nyt erittäin kipeään tarpeeseen tässä tilanteessa.

Kesti parisen tuntia ennenkuin nämä aseet saatiin tuotua paikalle. Opastettuani ampujat sopiviin aseisiin todettiin, että ainoastaan toinen aseista toimi. Ammuksia oli käytettävänä 217 kpl. Kersantti Inger, joka oli ampujana, tulitti maastokohtaa, missä todettiin noin 50—70 metrin päässä olevan vihollisen kaivautuvan. Heittimen tulen alettua suojautui vihollinen erittäin tehokkaasti, mutta tulemme oli niin tarkka, että saatoimme osumien räjähdyksistä sekä nähdä että kuulla, kuinka tehokkaasti tuli iski. Havaittiin selviä pakenemisyriytyksiä, mutta nämä yritykset päättyivät vastakkaisella puolella olevien, mottiamme puolustavien aseveljien tuleen. Näin oli vihollinen nauhattu paikoilleen. Mutta eteenpäin emme päässeet it-

sekään. Samalla kun olin pyytänyt käyttööni kranaatinheitimet, olin pyytänyt everstiluutnantti Turtolalta myöskin miesvahvistusta. Hän olikin saanut irroituksen majuri Koskimaan pataljoonasta yhden mieheltään heikon komppanian. Tämän komppanian päällikkönä oli silloinen luutnantti Soini Armas Mikkonen. Tulkoon tässä mainituksi, että mm. tämän taistelun johdosta Ylipäällikkömme palkitsi tätä urhoollista komppaniaa ja sen taitavaa päällikköä nimittämällä luutnantti Mikkosen Mannerheim-ristin ritariksi.

Komppania Mikkosen saavuttua annoin sen ryhmitettyä etulinjan tulen suojassa siten, että hyökkäyksen painopiste tuli tämän komppanian osalle. Tänä aikana tekemiäni havaintojen perusteella päädyin tulokseen, että vihollinen oli jo nyt kypsä lopullisen iskun antamista varten. Tämä hyökkäys muodostui mallisuoritukseksi nk. "tulimarssista", joka termi vielä siihen aikaan oli tuntematon. Komppania Mikkonen oli aseistettu yksinomaan konepistooleilla ja pikakivääreillä. Kun se lähti rynnäkköön — rynnäköin aikana koko ajan tulittaen — oli vihollinen täydellisesti sen armoilla. Vihollisen heikosta tuesta huolimatta vaati hyökkäys kuitenkin meiltä tässä vaiheessa kaksi kaatunutta.

Aikaisin aamulla alkaneessa hyökkäyksessä oli jo kaatunut 1 upseeri ja 3 sotamiestä, ja nyt kun vihollisen mottiimme murtautunut osasto oli tuhattu, oli meidän kokonaistappiomme 1 upseeri, 1 aliupseeri ja 4 miestä. Vihollisia makasi kentällä kaatuneita 123 miestä, joista 8 upseeria, sekä lisäksi 4 haavoittunutta. Kuulustellessani haavoittuneita jouduin täysin ymmälle, kun nämä neljä miestä sanoivat kuuluvansa kolmeen eri kaaderirykmenttiin, samoihin, jotka oli jo kahden viikon ajan todettu olleen meitä vastassa.

Väitin, että miehet eivät puhuneet totta, mutta he vanhoivat jokaisen puhumansa sanan pitävän paikkansa. Ilmeisestikin älykkäin heistä selitti, että tämän osaston, joka edellisenä iltana oli jonossa ryömien pääsyt huomaamatta mottimme keskustaan saakka, muodosti venäläisen 88:n kaaderidivisioonan päällystökurssi, jonka divisioonan komentaja oli perustanut tarkoituksenaan korvata näin koulutetuilla miehillä suuria päällystötappioitaan. Hän lisäsi, että kurssi oli saanut tehtäväkseen hyökätä saaretun suomalaisen joukon keskustaan ja yön pimeydessä tuhota sen esikunta sekä ottaa komentava kenraali vangiksi.

Tähän päättyi tämä mieliämme jännittänyt tilanne, jonka hyvä hajuaisti pelasti ja joka ratkesi meille myönteisesti huomattavalta osaltaan pienoishieittimen avulla. Niiden tuli silloisissa oloissamme oli ainoa, millä maahan kaivautunut vihollinen pystyttiin laumuttamaan ja pitämään niin matalana, että hyökkäyksemme sen kimppuun kävi mahdolliseksi.

Lopetan tähän tapahtuman selostuksen. Se on, kuten alussa sanoin, jäänyt lähtemättömästi mieleeni lähinnä sen äärettömän raskaan vastuun vuoksi, minkä tuona pimeänä yönä tunsin harteillani, kun pidin selviönä, että jos en onnistuisi sisäänpääsystä vihollista tuhoamaan, se varmasti vetäisi perässään vahvempia vihollisosastoja. Niiden kanssa kehittyvän taistelun tulokset olisivat ilmeisesti olleet meille jo motissa oleville mitä kohtalokkaimmat.

Vain konekivä miehet marssi

IV Armeijakunta

SOTIAMME käsittelevässä muistelmaym kirjallisuudessa on sangen vähäisessä määrin kosketeltu Laatokan koillispuolen tapahtumia Talvisodan ajalta. Tuolla laajalla alueella, jonka leveys Laatokasta Koitereeseen on linnuntietäkin mitattuna noin 180 km ja joka syvyysuunnassa ulottuu satasen kilometriä valtakunnan rajasta ns Karjalan rataa, suoritettiin kuitenkin useita sangen mielenkiintoisia sotatoimia. Kun nämä sotatoimet luonteeltaan tuntuvasti poikkeavat pääsotänäyttämöllämme Karjalan Kannaksella suoritetusta, lienee syytä selostaa niitä ylimalkaisesti tämän lehden lukijoille. Monet kenties ovat itsekin olleet siellä mukana ja he palauttanevat kernaasti mieliinsä silloiset tapahtumat, muualla toimineet samoin kuin nuorempi polvikin lienee niinkään halukas saamaan jonkinlaisen käsityksen tuon syrjäkulman tapahtumista.

Puolustajan joukot ja vihollinen

Laatokan Karjalan puolustamiseen oli keskitetty kaksi divisioonaa ja neljä erillistä pataljoonaa käsittävä IV armeijakunta. Tuohon valtavan laajaan alueeseen nähden joukot olivat todella minimaaliset, mutta enempää ei sivusotänäyttämölle liennyt. Kansamme on pieni ja "säästäväisyysystistä" oli vielä tuhansia asekelpoisia miehiä jätetty rauhan aikana kouluttamatta. Tuo säästäminen saatiin sittemmin sodan puhjettua katkerasti maksaa verellä, mutta Laatokan Karjalan puolustajien lukumäärää se tietenkään ei lisännyt. Vain se erinomainen henki ja uhrivalmius, joka koko armeijassamme silloin vallitsi, teki mahdolliseksi moninkertaisen ylivoiman vastustamisen niinkin kauan kuin Talvisodassa tapahtui. Sillä joukkojen varustilannekin oli surkea, eritoten kun otetaan huomioon pahin kelirikkokausi ja se että talvi oli ovella. Varmaankin on vielä monella muistissa silloinen sotavarustus "malli Cajander", joka käsitti nahkavyön ja kordardin ja jota enempää ei nimenomaan huoltotehtävissä oleville miehille useinkaan voitu antaa. Kun ajatellaan, että esim. kolonnat joutuivat ajamaan tarvikkeita parinkymmenen kilometrin päässä olevista täydennyspaikoista, oli omissa pikkutakeissaan värjöttelevien miesten asema aluksi röntäsateessa, sittemmin pakkasessa todella säällittävä. Kertausharjoitusten aikana koetettiin kyllä kaikin keinoin hankkia edes lämpimiä päällystakkeja ja jalkineita, mutta saatiin vain riittämätön määrä kumi- ja öljykankaisia sadetakkeja. Niiden avulla oli tultava toimeen koko talvi. Hyvin

Panssarintorjuntakivääri viedään aseisiin

rit kuormattiin, t — ja lauloivat

vaibeita Talvisodassa

suuri osa miehistöä joutui sotilasjalkineiden niinikään puuttuessa lähtemään sotaan omilla siviilikengissään, ja kun talvi sitten muodostui harvinaisen kylmäksi, oli seurauksena lukuisia paleltumistapauksia. Noita pakaskasen uhreja, vai olisiko sanottava säästäväisyyden uhreja, vaeltaa nytkin joukossamme invaliideina.

Sotaa edeltäneinä taloudellisen hyvinvoinnin vuosina oli armeijan perushankinnat jätetty ajoissa suorittamatta, tämän tästä vedottiin mm voimassa olevaan hyökkäämättömyyssopimukseen. Laiminlyönti ja sinisilmäisyys saatiin sodan aikana maksaa monin verroin. — Ei ollut millään tavoin kummeksuttavaa, että kaikki vastuuntuntoiset sotilaalliset johtajat odottivat huolestuneina tulevia tapahtumia, niitä jotka marraskuun loppupuolella alkoivat hirmumyrskyn nopeudella meitä lähestyä.

Siinä kuuluisassa päiväkäskyssään, jonka Ylipäällikkömme antoi Talvisodan päätyttyä, hän lausui mm: "... Armeijamme oli pieni, reservit ja kaaderit riittämättömät. Emme olleet varustautuneet sotaan suurvaltaa vastaan. Urhoollisten sotilaittemme puolustaessa rajojamme oli ylivoimaisin ponnistuksin hankittava mitä puuttui, rakennettava puolustuslinjoja, joita ei ollut, koetettava saada apua, jota ei tullut. Oli hankittava aseita ja varusteita aikana, jolloin kaikki maat kuumeisesti varustautuivat myrskyä vastaan, joka nyt vyöryy yli maailman..." Mahtavatkohan maamme poliittiset johtajat käsittää sen heihin kohdistuvan tuomion koko raskauden, joka noihin sanoihin kätkeytyy! Tuskinpa vain, sillä historian parhain opetushan on se, ettei siitä mitään opita!

Jos puolustajan joukot olivat heikot, oli vihollinen sitä voimakkaampi, jos puolustajan varustus oli keho, oli vihollinen sitä paremmin varustettu! Viiden etulinjan divisioonan takana oli reservinä kuudes, ja sotatoimien puhjetessa olivat vielä uusienkin divisioonien keskityskuljetukset parhaillaan käynnissä. Aseistukseltaan ja tulivoimaltaan oli venäläinen divisioona kiikari- ja puoliautomaattikivääreineen sekä nimenomaan tykistöineen verrattomasti suomalaista ylivoimaisempi, sen miesvahvuuskin oli tuntuvasti suurempi. Ja jotain aivan erikoista oli panssariase, joka meiltä tyystin puuttui tällä sotänäyttämöllä. Säästäväisyys oli estänyt varustautumasta edes tämän pelottavan aseisen torjuntaankaan, ainoastaan yksi panssaritorjuntakomppania oli armeijakunnan komentajalla käytet-

Etulinjan tähystäjiä

tävänään. Hänen oli luotettava miestensä laadulliseen etevämyyteen ja viholliselle enemmän tai vähemmän outoon metsä- ja korpimaastoon. Tässä luottamuksessa hän ei pettynytäkään!

Sodan puhkeaminen ja viivytystaisteluvaihe

Jo lokakuun kuluessa oli tähytys todennut rajan takana yhä kiihtyviä kuljetuksia. Tuli ilmoituksia 100-250 auton kolonnista, jotka kuormattuina vyöryivät rajan läheisyyteen palatakseen tyhjinä takaisin. Todettiin tie- ja kenttävarustustöitä aivan rajanpinnassakin, ja päivä päivältä kävivät leirisavut vihollisen puolella yhä lukuisammiksi, kunnes marraskuun loppupäivinä kuljetukset vähin erin harvenivat ja lopulta kokonaan taukosivat. — Vihollinen oli saanut valmistelunsa loppuunsaoritetuiksi, se oli valmis aloittamaan sotatoimet.

Kenraalimajuri J. Heiskasen komentaman IV armeijakunnan päävoimat oli Tarton rauhansopimuksen säästösten mukaisesti ryhmitetty suhteellisen kauas valtakunnan rajasta, 13. Divisioona eversti H. E. Hannukselan johdossa Pitkärannan seuduille ja 12. Divisioona, jota komensi eversti L. T. Tiainen, Loimolan maastoon. Rajan vartioimisesta huolehtivat Salmin ja Joensuun Rajavartiostojen perustamat erilliset pataljoonat, yksi kunkin rajan yli johtavan päättien suunnassa.

Marraskuun 30. päivän aamuhämärissä rikkoi tykistötuli Karjalan korprien hiljaisuuden. Vihollinen ylitti rajan kaikkia teitä, pienimpiäkin hyväkseen käyttäen. Kun jokaista valtatieta pitkin eteni ainakin yksi divisioona, oli helppo laskea, että armeijakuntaa vastassa oli viisi etulinjan divisioonaa ja pian ilmestyi jalkavaen joukkoon myös panssarivaunuja.

Vasta nyt, kun vihollisuuksien todettiin toden teolla alkaneen, annettiin siviiliväestölle evakuoimiskäskey ja tämän käskyn antoi kenraalimajuri Heiskanen. Hän käskey omalla vastuullaan tyhjentämään Salmin, Uomaan ja Suojärven kylät. Kylät oli poltettava ja kaikki niihin jäävä omaisuus tuhottava. Rajakyläien tyhjentämistä oli IV AK:n komentaja kylläkin jo YH:n aikana ja hyvissä ajoin ennen vihollisuuksien puhkeamista pyytänyt sisäministeriltä, hänen pyyntönsä oli yhtynyt myöskin Viipurin läänin maaherra, mutta pyyntö oli kaikunut kuuroille korville. Joukkojen keskuudessa kerrottiin, että sisäministerillä lienee ollut jossain Kuopion puolessa tärkeämpiä toimitettavia, joiden takia hän ei ehtinyt evakuoitipyntöjä käsitellä. Olkoonpa miten tahansa, totuus on, että noin 3 000 ns Hyrsylän mutkan siviiliasukasta jäi vihollisen käsiin. Ne heistä, jotka vielä olivat hengissä, pääsivät vasta rauhanteon jälkeen palaamaan takaisin omaan maahansa.

Heikot rajavartiopataljoonat, joilla kullakin oli vastassaan monikymmenkertainen ylivoima, vastasivat vihollisen tuleen ja alkoivat saamiensa ohjeiden mukaan vetäytyä länttä kohti. Siellä, missä maasto suinkin oli suotuista, pureuduttiin siihen kiinni ja vasta kun vihollinen oli päässyt aivan lähietäisyydelle, irtauduttiin ja jatkettiin vetäytymistä seuraavaan sopivaan maastokatkokseen.

Näin alkoi ns viivytystaisteluvaihe, jonka tarjoamana ajanjaksona armeijakunnan päävoimat siirrettiin puolustusta varten etukäteen valittuun ja osittain varustettuun päävartarinta-asemaan Laatokka—Kitelä—Ruokojärvi—Syskyjärvi—Piitsoinoja ja siitä pohjoiseen.

Salmin suunta

Sortavalasta johtaa Pitkärannan—Uuksun—Salmin kautta Viteleeseen pitkin Laatokan rantaa kulkeva valtamaantie, jonka varteen valtakunnan rajan lähetyville oli viivytystaistelua varten ryhmittynyt kapteeni A. Nikulan komentama Er.P 8. Kaksi sen komppanioista oli levittäytynyt rajaviivalle Laatokasta Kauno-

selkään saakka. Tätä pataljoonaa vastaan hyökkäsi venäläinen 168. Divisioona koko painollaan pakottaen sen siirtymään viivytykseen. Rajakylät paloivat vihollisen saadessa ne haltuunsa. Tiet täyttyivät siviiliasukkaista, jotka parhaansa mukaan pyrkivät pelastautumaan vihollisen jaloista lapsineen, karjoineen ja vähine tavaroineen. Taisteluun marssiva pataljoona, joka näki tuon inhimillisen kärsimyksen huipussaan, kiristeli hampaitaan ja kirosi karkeasti niitä siviiliviranomaisia, joiden välinpitämättömyydestä ja laiminlyönneistä koko kurjuus johtui.

Kapteeni Nikulasta tuntui, että vihollinen oli tullut rajan yli seitsemästä tai kahdeksasta kohdasta, mutta missä sen päävoimat olivat, sitä hän ei vielä tässä vaiheessa kyennyt arvioimaan. Manssilan suunnalla todettiin panssarivaunuja ja autoja ja kuultiin räjähdysääniä niiden ajaessa miinakenttiimme, Orusjärven suunnalla tuntui vihollisen eteneminen hitaammalta. — Edettyään joitakin kilometrejä rajaviivasta vihollinen pysähtyi yön ajaksi.

Koko yön olivat tiedustelupartiomme liikkeellä. Ne tekivät myös useita ylläköitä leiriytyneen vihollisen kimppuun ja koettivat tällä tavoin häiritä sen yölepoa.

Joulukuun 1. päivänä alkoi vihollisen eteneminen heti päivän sarastaessa. Itäpäivän kuluessa se sai kosketuksen Miinalanjoen varressa olleisiin Er.P 8:n pääosiin. Myös pohjoisempana Orusjärven suunnassa se työntyi eteenpäin. Miinalan, Raimälän ja Koveron kylät syytettiin tuleen.

Miinalanjoki tarjosi — kuten luultiin — mahdollisuuden pitempiaikaiseen viivytykseen, mutta arvaamatta ilmestyikin vihollisosastoja pataljoonan selustaan. Ne olivat löytäneet Pebrun kylän lähetyviltä kahlaamon ja tulleet joen yli. Pitkää jokilinjaa puolustavalle pataljoonalle oli tilanne jo ehtinyt käydä arveluttavaksi, kun noin 50 nuorta poikaa käsittävä Salmin suojeluskunnan poikaosasto saapui paikalle. Omissa kotipihoissaan, palavien kotiensa liekkien valossa, tämä nuorukaisjoukko taisteli ihailtavalla urheudella ja peräänantamatomalla sitkeydellä rohkean päällikkönsä vänrikki Kaitilan johtamana siihen asti, kunnes tilanne saatiin vakautetuksi ja uhkaava saar-

Перед наступлением.

HARVINAISIA KUVIA
TALVISODAN PÄIVILTÄ

Alhaalla vasemmalla venäläisten hyökkäysvaunujen miehistö saa ohjeita ennen hyökkäystä.

Oikealla Suomen rintamalla olevaa venäläistä armeijakunnan tykistöä.

Alla venäläisiä hyökkäysvaunuja liikkeittä Suomen rintamalla.

Корпусная артиллерия на огневой позиции.

I-9

Танки в наступлении.

I-18

rostus miten kuten vältetyksi. Vain pari ryhmää jäi saartorenkaseen, mutta niistäkin osa pimeyden turvin pelastautui omiensa luo. Hiuskarvan varassa oli pataljoonan pelastuminen ollut, sillä kun kello 17 tienoissa sytytettiin suuren Tuleman kylän itäisimmät talot, paloivat samalla poikki myös eteen johtavat puhelinyhteydet. Kaikeksi onneksi oli kapteeni Nikulan käytössä kuitenkin muutamia kuorma-autoja, jotka hän arvelematta heitti eteen, noutamaan taistelusta irtautuvia joukkojaan. Läpi palavana roihuavan Tuleman ajoivat autot vihollisen kiivaasta konekiväärityksestä piittaamatta aina etulinjaan saakka tovereitaan noutamaan, mutta nämäpä olivatkin käymästään taistelusta niin ylpistyneet, etteivät suostuneet autoihin nousemaan. Vain konekiväärin kuormattiin, mutta miehet marsivat ja — lauloivat.

Saatuaan haltuunsa Miinalan kylän asetti vihollinen sinne todellisen konekivääripatterin, joka yhtämittäisesti tulitti palavaa Tuleman kylää heti kun se havaitsi siellä pienintäkkin liikettä. Ampumahautojaan viimeisteleville miehille tämä oli kiusallista, jos kohta tulitus pitkän etäisyyden takia oli sangen epätarkkaa.

Pitkin rajaa kenttävartioina olleet sekä myös maantien pohjoispuolella viivytystaistelua suorittaneet osastot alkoivat illan tullen kokoontua pataljoonansa yhteyteen. Yön kuluessa saatiin kaikki joukot vedetyksi Tulemajoen länsirannalle. Puolustus jokivarressa oli nyt yhtenäinen, sillä Er.P 8:n oikealla puolella oli toinenkin pataljoona, kapteeni R. Kivilahden komentama I/JR 37.

Yön aikana torjuttiin useita ylimenoyrityksiä, osittain kiivaissa lähitaisteluissa, ja tuon tuostakin työnnettiin partioita joen itärannalle.

Tykistö oli koko iltapäivän ollut molemmin puolin vilkkaassa toiminnassa. Erityisesti herätti miehistön keskuudessa riemua, kun nähtiin Mantsinsaaren rannikkopatterin raskaiden osuimien räjähtävän vihollisen keskuudessa.

Joulukuun 2. päivänä kello 4 räjäytettiin Tulemajoen yli johtava maantiesilta. Jo näin varhain oli taistelu käynnissä pitkin jokilinjaa. Vihollisen havaittiin lakkaamatta siirtävän uusia voimia eteen sekä valmistelevan ylimenoa useissa eri kohdissa. Erityisen voimakkaiksi muodostuivat vihollisen yritykset Koveron kylän seuduilla ja siitä etelään, jossa vain vastaiskuja käyttäen onnistuttiin asemat säilyttämään ja heittämään ylitullut vihollinen takaisin itärannalle. Vihdoin myöhään iltapäivällä sai taistelua johtanut everstiluutnantti E. I. Järvinen ilmoituksen, että puolustus oli Koverossa murtunut ja vasen sivusta jäänyt suojaamattomaksi. Hän kääntyi heti divisioonan komentajan puoleen pyytäen lupaa luopua jokilinjasta ja tämän eversti Hannuksela hetken epäröityään antoi. Olihan olemassa ilmeinen saarrostopuhka, kun JR 37:n pääosat olivat Uuksussa saakka, joten niiden ehtimisestä apuun ei ollut mitään toiveita. — Irtaantumisen Tulemajoelta alkoi illan pimeydessä, ja puolen yön maissa saatiin väsyneet joukot vihdoinkin lepoon.

Mutta tuskin oli majoitustoimet saatu suoritetuksi, kun keskiviöllä saapui yllättäen IV AK:n komentajan käsky menetetyin maaston takaisin valtaamisesta ja jokilinjan ottamisesta uudelleen suomalaisten haltuun.

Mitkään selitykset ja vetoamiset miehistön uupumukseen eivät auttaneet.

Joulukuun 3. päivänä kello 3 täytyi everstiluutnantti Järvisen raskain mielin antaa oma, tätä tarkoittava käskynsä, jonka toteuttamisen mahdollisuuksia hän jo tällöin täydellä syyllä epäili.

I/JR 37 kääntyi takaisin Tuleman suuntaan, ja taaempaan olleet JR 37:n pataljoonat pantiin marsille Uusikylään.

Jo kello 9 todettiin, että yritys oli täydellisesti epäonnistunut. I/JR 37 oli sortunut väsymyksestä Salmin länsipuoliseen maastoon. Vihollisen läheisyydestä huolimatta oli pataljoonan komentajan annettava lupa nuotioiden sytyttämiseen, loppunuupuneet miehet olisivat muussa tapauksessa paleltuneet. Suurin ponnistuksin saatiin pataljoona lopulta marssitetuksi takaisin Uusikylään, jonne myös II ja III/JR 37 autokuljetuksin saapuivat. Samoin siirrettiin sinne Kev. Os. 13, joka sai tehtäväkseen Uusikylän viivytyksensä miehittämisen.

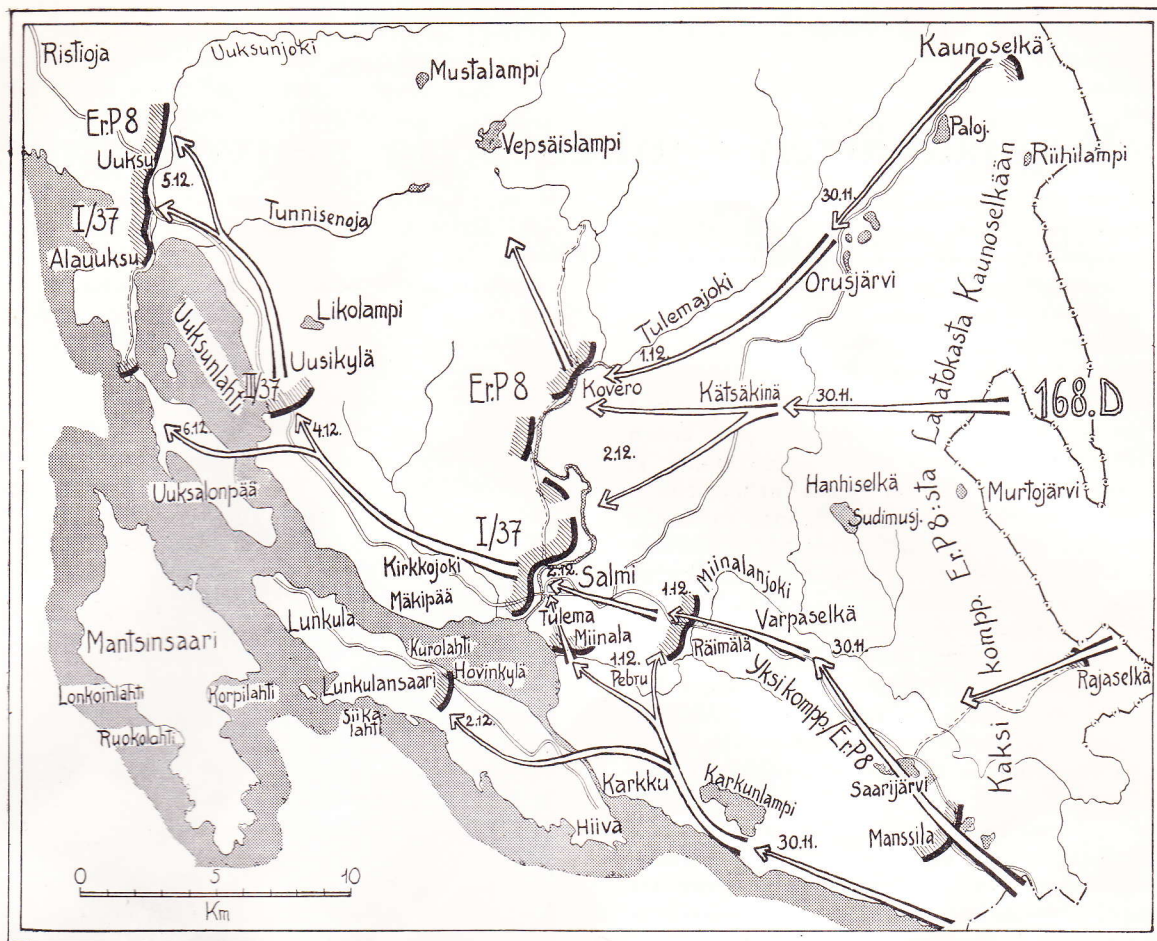
Sodassa sattuu usein yllättäviä ja uskomattomalta vaikuttavia tilanteita. Niinpä nytkin, kun JR 37:n joukkoja parhaillaan järjestettiin Uusikylässä ja partiot jo olivat lähteneet etsimään Er.P 8:aa, jonka luultiin lyötynä harhailevan jossain Koveron länsipuolella, saapui kapteeni Nikulalta ilmoitus, että pataljoona edelleenkin piti hallussaan Koveron kylää. Sisukkaalla vastaiskulla se oli vielä kerran ottanut kylän haltuunsa eikä aikonut siitä enää suosiolla luopuakaan. Tätä menestystä ei enää voitu käyttää hyväksi. Tosin iltapäivällä ryhdyttiin väsymyksestä huolimatta uudelleen etenemään Tulemaa kohti, mutta pimeän tulo ja vihollisen tuli tekivät siitä piankin lopun. Joukot palautettiin takaisin Uusikylään, jota valmistauduttiin puolustamaan. Kaksi pataljoonaa lähetettiin jo tässä vaiheessa taaemmaksi Uuksuun, johon seuraava viivytyksensä oli suunniteltu.

Joulukuun 4. päivänä kello 10.30 hyökkäsi vihollinen vahvoim voimin ja 10 panssarivaunun tukemana Uusikylää vastaan.

Viivytyksensä oli murroksin ja piikkilankaestein varustettu, sitä pidettiin lujana, mutta molemmat sivustat olivat suojaamattomat. Viimeksimainittua seikkaa vihollinen kohtaa älysikin käyttää hyväkseen. Ensimmäiset hyökkäykset torjuttiin helposti. Panssarit takertuivat murrokseen, ja rohkeat miehet hiipivät kasapanoksineen niiden luo. Kahdeksan vaunua tuhottiin, ennenkuin vihollisen saarrostopuhka alkoi vaikuttaa, jolloin joukot suuremmista vaikeuksista irroitettiin ja vedettiin aina vaan taaemmas, tällä kertaa Uuksuun.

Nämä ensimmäiset taistelut oli käyty niin sanoakseni hapuillen. Tottumattomuutta esiintyi niinhyvin johdossa kuin joukoissakin, hankauksia syntyi, huolto ja lepo eivät aina olleet järjestetyt parhaimmalla tavalla ja väsymys sai vallan. Vihollisen toiminta ja menettelytavat olivat täysin tuntemattomia, ja sen erinomainen aseistus yllätti, panssarit aluksi hirvittivät. Pian kuitenkin saatiin tottumusta. Nimenomaan Koveron ja Uusikylän taistelut olivat omiaan kohottamaan itseluottamusta ja tästä lähtien onkin kaikessa toiminnassa havaittavissa suurempaa varmuutta ja lisääntyvää taistelutaitoa.

Mutta jos taistelut meikäläisille muodostuivat ras-

kaiksi ei vihollinenkaan päässyt helpolla. Tätä osoitti ennen muuta se, ettei se jaksanut vetäytyvien joukkojemme kintereillä seurata Uuksuun, vaan saapui tämän viivytyksensä eteen vasta vuorokautta myöhemmin, 5. 12. illalla. Mantsinsaaren muodostaman sivustauhkan torjumiseksi vihollisen oli pitänyt lähettää kaksi pataljoonaa Lunkulansaareen, jossa ne heti juutuivat taisteluun, ja mantereella oli sivustojen suojaamiseksi pitänyt eroittaa kokonainen rykmentti. — Vihollisen ensimmäiset hyökkäysvoimat alkoivat vähin erin kuluu ja kuitenkin oli vielä edessä pitkä taival suomalaisten päävastarinta-asemaan.

Joulukuun 5. päivänä myöhään illalla teki vihollinen ensimmäisen yrityksensä Uuksun valtaamiseksi, se torjuttiin helposti, samoin myöhemminkin hyökkäykset. Mutta kun Uuksunlahti 6. 12. jäättyi, lähetti vihollinen heti osastojaan Uuksalonpäähän kiertämään viivytyksensä.

Uuksalonpäähän oli sijoitettu jo aikaisemmin mainittu Salmin sk:n poikaosasto. Tämä joukko oli koko ajan ollut mukana taisteluissa ja herättänyt kaikkien vanhempienkin miesten ihailua. Nytkin se järkähtämättä pysyi paikoillaan ja heitti vihollisen kerta toisensa jälkeen takaisin siihen saakka, kunnes se vapautettiin tehtävästään ja siirrettiin Sortavalan sk. piiriin käyttöön. Viikon raskaat taistelut olivat nämä todelliset sotapojat kestäneet, pienintäkään nurkumista ei koskaan ollut heidän joukostaan kuulunut. Ja kuitenkin

ei tämänlaatuisia rasituksia ja koettelemuksia koskaan liene tarkoitettu alaikäisten nuorukaisten keskeiksi. — Ottakoot tulevat sukupolvet heistä oppia, heidän isänmaanrakkaudesta, kieltäytyksistään ja kestävydestään.

Viholliselle raskain menetyksin puolustettiin Uuksun viivytyksensä 8. 12. iltaan saakka. Silloin oli asema jätettävä, ei vihollisen painostuksesta, vaan kauempana pohjoisen naapurirykmentin alueella tapahtuneen tilanteen kehityksen vuoksi. Kylä sytyttiin, ja rykmentti, josta jo kaksi pataljoonaa oli aikaisemmin siirretty taakse päin, alkoi vetäytyä Pitkärantaan kohti puolustautuakseen sen kivijalkojen ja kellarien suojassa.

Kun joukot yöllä 8/9. 12 saapuivat Pitkärantaan, hulumusi se tulimerenä. Joku pioneerivänrikki oli hermostuneena ja saamansa käskyn väärinkäsittäen pannut kylän tuleen. Suuri, kilometrien pituinen asutuskeskus roihusi ainakin kymmenestä kohdasta voimakkaan tuulen painaessa liekkejä maantietä kohti. Ei ollut ajateltavissakaan asettua tänne puolustukseen, joukot olisivat jääneet vihollisen panssarivaunujen ja takana riehuvan tulen väliin. Marssia jatkettiin läpi tulimeren.

Yhdeksän vuorokautta ilman lepoa taistellut vahvennettu Jalkaväkirykmentti 37 oli vihdoin suorittanut viivytyksensä loppuun. Se valmistautui nyt uusiin taisteluihin päävastarinta-asemassa.

Rajajääkärien rohkeutta ja neuvokkuutta

RjP 3 Hangon rintamalta Syvärille

RAJAJÄÄKÄRIPATALJOONA 3 oli syyskuussa 1941 perustettu niistä rajakomppanioista, jotka ennen sotaa oli sijoitettu Hangon vuokra-alueen rajalle. 1. Rjkomppanian kaista oli ollut Bromarfin niemellä ja saaristossa, 2. RjK:n Hankoniemen maakannaksella ja kolmannen Snappertunan saaristossa. Liikekannallepanossa komppaniat olivat saaneet täydennyksensä paikkakunnan reserviläisistä, joten niistä kaikista tuli kaksikielisiä, enemmistön kotikielenä oli ruotsin osan ollessa aivan ummikkoja. Komppanioiden rauhan aikaiset rungot olivat olleet kokonaan supisuomalaisista koostuneita, joten kaksikielisyydestä sodan alkuaikoina aiheutui jonkin verran vaikeuksia, vaikka hyvää tahtoa ja sopeutumisen halua ei kummaltakaan puolelta puuttunut.

Sodan syttyessä rjkomppaniat olivat rauhan aikaisilla kaistoillaan, ja alistettiin ne Hangon rintamalle keskitetyille armeijan joukko-osastoille ja suorittivat etulinjapalvelua mantereen niemissä ja saaristossa. Vihollisen tykistötuli asemiimme alkoi 25. 6. Pikalinoittautuminen oli jo ehditty suorittaa, joten tappiot tässä pelin avauksessa olivat sangen vähäiset, mutta tulipaloja ja metsäpaloja aiheutui useissa paikoissa. Merkkinä aktiivisen toiminnan suunnitelmista oli varmaankin se, että pääosat ensimmäisestä ja toisesta komppaniasta koottiin Snappertunaan Kopparön saarelle erilliseksi taisteluosastoksi, jolle annettiin nimeksi "Pyöriäinen". Komentajana toimi kapteeni Matti Murole. Alkoi ankara iskuryhmäkoulutus ja mairinnoitus harjoittelu. Aluksi kaikki olivat paikallisten kalastajien puiset veneet. Hyvin monet reserviläisistä olivat ammattikalastajia ja tottuneet siis hoitamaan ja käyttämään juuri samanlaisia moottoreita, mitä käyttömme oli koottu. Kaikki olivat kuitenkin täysin tietoisia siitä, että nämä alukset eivät luoteja kestä

Vihollinen kävi yllättäen aktiiviseksi ja valtasi 10. 7. Bromarfin kaistalla Kuggholman ja Horsön saaret. Iskujoukkokoulutus lakkautettiin 11. 7. kestätyään pari viikkoa ja molemmat siihen osallistuneet komppaniat siirrettiin kiireisesti Bromarfin kaistalle rannikon ja saarien tukikohtiin. Linnoitustöiden alkoivat nyt todenteolla.

Kolmas komppania oli syyskuun loppuun asti Snappertunan kaistalla. Sen kohtaloksi tuli kärsiä melkoisia tappioita. Aluksi koko Hangon rintamasta vastaan tuli 17. Divisioona oli 17. 7. siirtynyt Aunuksen rintamalle ja vastuun rintamasta oli ottanut vastaan ns Hangon ryhmä, johon kuuluivat mm 4. Rannikkopri-

kaati ja ruotsalainen vapaaehtoisjoukko. Lieneekö vihollinen saanut vaihdosta vihiä, koska jo ensimmäisenä yönä hyökkäsi Hästön saareen ja kovan taistelun jälkeen valtasi sen. Rannikkoprikaatin joukosta kaatui ja haavoittui 62 miestä. 3. RjK:sta kaatui vänrikki Seetrivuo ja 12 miestä, monet heistä hukkuivat yrittäessään uimalla pelastautua menetetyin taistelun jälkeen. Jo aikaisemminkin oli aiheutunut tappioita erässä epäonnistuneessa väkivaltaisessa tiedusteluyrityksessä. Tämä kolmaskin rjkomppania siirrettiin Bromarfiin 28. 9. kuluessa. Samana päivänä irroitettiin toisetkin komppaniat tukikohdistaan ja näistä kaikista muodostettiin Rajajääkäripataljoona 3. Pataljoona oli koossa 30. 9. 1941 kuluessa.

Aluksi RjP3 määrättiin Hangon ryhmän reserviksi. Esikunta sijoitettiin Bromarfin kirkonkylään. Ensimmäinen komppania, 1./RjP3, sijoitettiin Näsängiin päällikkönään luutnantti M. S. Kaikkonen. 2./RjP3 tuli Padvan niemeen, päällikkönä toimi luutnantti V. Hasanen. 3./RjP3:n päällikkönä oli jääkäri luutnantti K. L. Laine, monia kovia kokenut mies, jonka kohtaloksi tuli joutua kadoksiin Salmin Jukakoskella heinäkuussa 1944.

Reservinä olo ei ollut mitään lepäilyä. Iskuryhmä-

koulutus ja vesistön ylimenoharjoitukset alkoivat jo 1. 10., siis perustamista seuraavana päivänä. Tärkeimpänä kalustona oli ilmalla täytetyt melko isot kumiveneet, joita soudettiin meloen. Arvasimme, että oli todella kysymys jostakin vakavammasta yrityksestä, sillä Hangon ryhmän komentaja seurasi usein melontaharjoituksia, erikoisesti pimeällä ja korostaen äänettömän melonnan välttämättömyyttä. Vihollisesta ei tuona ajankohtana ollut kellään oikein selvää käsitystä. Jos edes likipitään olisi aavistettu vihollisen vahvuus, aseistus ja linnoittautumisen perusteellisuus, ei kukaan olisi haaveillut maihinnousua Hangon niemelle kumiveneillä ja kalastaja-aluksilla. Partioimalla kyllä koetettiin pimeän turvin selvittää vihollisen miehitystä ja raskaiden aseiden sijoitusta. Tuloksena useimmiten oli, että tuulisella säällä voitiin lipua lähelle rantaviivaa. Aina kuitenkin vihollinen havaitsi yrityksen ja avasi kiivaan tulen, johon yhtyi tavallisesti myös tykistö. Synkkä pimeys ja ehkäpä hyvä onnikin oli ainoa partioittemme pelastus. Tämä öinen partiointi sattui melkein aina kersantti H. O. Laulajaisen osalle, ja niiltä päivin alkoi hänen esimiehiinsä juurtua sellainen luulo, että hän oli jonkun erikoisen onnettaren suosiossa.

Reservinä olo, venepartiointi ja maihinnousun puuhailu loppui kuitenkin pataljoonan osalta äkillisesti. Vihollinen valtasi yllättäen Sommarön saaren aamu-yöllä 21. 10. Puolustuksessa ollut joukko tuhottiin tahi hajoitettiin, osa hukkuu mereen. Lähimmäksi sijoitettu 1. K sai käskyn suorittaa vastahyökkäyksen ja vallata saaren takaisin. Luutnantti Kaikkonen päät-

ti suorittaa tehtävän omalla tavallaan. Tulta avaamatta ajoi koko komppania kalastajamoottoreilla yhtenä lauttana Sommarön rantaan, ponkasi maihin yhtenä rykelmänä ja yllätti vihollisen täydellisesti. Alkoi useita tunteja kestävä raivokas taistelu. Vihollisen merijalkaväen matruusit taistelivat alkuhämmennyksestä selvittyään epätoivoisesti. Lujan jalansijan saatuaan ei luutnantti Kaikkonen kiirehtinyt. Hän piti puolustajia matalana kivääritulella, eroitteli saaren moneen eri osaan ja saarrostusta käyttäen tuhosi osat yhden toisensa jälkeen. Kumpikaan puoli ei voinut käyttää tykistöä omiensa tukemiseen, sillä ei voinut olla selvää kuvaa, mihin maastokohtaan tulituki olisi ollut tarpeellista. Juuri kun saaren valtaus oli saatu loppuun suoritetuksi teki vihollinen neljällä pienehköllä aluksella maihinnousuyrityksen, luultavasti vahventaakseen miehitysjoukkoa. Yritys torjuttiin tulella, mutta vähällä se piti, sillä ensimmäinen alus pääsi aivan rantakivien tuntumaan. Yrityksen torjunnassa osoitti erikoista rohkeutta ja kylmähämmyyttä pataljoonan taistelulähetinä toiminut rajajääkäri T. J. Karjalainen ampuen peräkkäin neljä lähimmän aluksen ruorimestä. Viimeinen heistä horjahti mereen. Tämä lähimmäksi päässyt alus oli metallinen eikä kiväärituli sen kylkeen tehonnut. Joka tapauksessa aluksen kone alkoi vetää taaksepäin. Vihollisen koko yritys tyrehtyi siihen, ja alukset poistuivat näkyvistämme sangen nopeasti.

Tässä taistelussa kaatui nuori ja intomielinen luutnantti Labinsky, kaksi aliupseeria ja viisi miestä. Havoittuneita oli 17.

Ainoastaan 20 miestä saatiin vangiksi. Vihollisen

Konekiväärillä varustettu puinen moottorivene on päässyt vihollisen miehittämän saaren rantaan. Hyökkäys alkaa

kaatuneiden lukumäärästä tuli kova kysymys jo silloin, kun saaren miehitys ja puolustuskuntoon saattaminen oli kiireimmillään. Pyysin ilmoitukselle lyhkäystä muutaman tunnin, jotta olisi ehditty suorittaa tarkastus maissa, rantakivillä ja vedessä kelluvista kaatuneista. Lukumäärä piti ilmoittaa kuitenkin pian. Yleissilmäyksen, osittaisen laskennan ja arvioinnin jälkeen luutnantti Kaikkonen ilmoitti vihollisen tappiot 91 kaatuneeksi. Hänen isänsä olikin ollut matematiikan opettaja, ja merkillistä kyllä, luku piti sängen hyvin paikkansa kuten myöhemmin todettiin. Taistelun loppuvaiheessa nähtiin yhden vihollisen pelastautuneen uimalla Horsön saareen, matkaa oli ehkä 800 m.

Pataljoona siirtyi jo 21. 10. iltaan mennessä etulinjaan, 1. K seuraavana päivänä jälleen reserviksi entiseen paikkaansa Näsängin niemeen. Alkoi jälleen vilkas meripartiointi. Vihollisen tykistö tuli kiihtyi vähitellen ja oli aika ajoin hyvinkin ankaraa. Linnoittautumisesta huolimatta sattui tappioita silloin tällöin. Raskaimmat, 12 tuuman, ammuksat saattoivat tuhota pienemmän talon kokonaan ja silloin kaatuivat myös kellareihin suojautuneet miehet.

Hangon sota päättyi siihen, että vihollinen räjäytti rikki linnoituslaitteitaan, havaittiin useita tulipaloja ja kaupungin vesitorni räjähti 3. 12. klo 8. Kun Rj P 3:n partio, johtajanaan adjutantti, luutnantti K. O. Berglund, nousi 4. 12. aamulla maihin Hangon kyläsatamassa, oli kaupunki vihollisista tyhjä. Ruotsalainen vapaaehtoiskomppania oli kapteeni Grafströmin johdolla jo kaupungissa, ja kaupungintalon katolla liehui Suomen lippu. Partiomme mukana oli myös lippu ja sen kersantti Laulajainen ja jääkäri Rudolf Erikson veivät kirkontorniin. Sotatoimet Hangon alueella olivat päättyneet. Yksistään rajajääkäreitä oli kaatunut 28.

Junakuljetuksen jälkeen Rajajääkäripataljoona 3 purettiin vaunuista Syvärin asemalla 25. ja 26. 12. 41 välisenä yönä ja majoittui Syvärin kaupunkiin välittömästi. Pataljoona alistettiin nyt jo toisen kerran 17. Divisioonalle tehtävänä toimia reservinä, ja suorittaa kenttälainnoitustöitä kaupungin laitamilla. Kun oli saatu ensimmäinen täydennys, 100 nuorta jääkäriä, perustettiin oma konekiväärikomppania sekä kranaatinheitinjoukko. Pataljoona oli määrävahvuinen. Kuitenkin jo 26. 1. 1942 pataljoonalle annettiin tehtäväksi siirtyä Kuuttilahden maastoon, missä se alistettiin suoraan VI Armeijakunnalle.

Laatokan rannikolla oli etulinja saksalaisen 163. D:n miehittämä, mutta omien joukkojen siirtojen vuoksi olisi jäänyt saksalaisten ja lähimmän rannikkolinnakkeemme väliin 1 p:nä helmikuuta 12 km levyinen aukko. Esikäsken tehtävästä antoi suoraan armeijakunnan komentaja. Sen mukaisesti piti noin yhden komppanian voimin varmistaa Laatokan ranta niin, että vihollinen ei päässyt yllättäen maihin, pienemmät partiot piti tuhota ja todella vakavan hyökkäyksen sattuessa rajoittaa murtokohta. Menettelytapa oli vapaasti valittavissa. Pääosan pataljoonasta tuli olla AK:n reservinä kuuden tunnin valmiudessa ja suorittaa kenttälainnoitustöitä, mitkä osoitettaisiin aikanaan.

Nyt Rj P 3 oli saanut kaistansa ja sellaisen tehtävän, mikä tuntui hyvinkin sopivalta. Vastuuntunnetta lisäsi vielä sekin, että armeijakunnan komentaja oli kiinnostunut erikoisesti vihollisen yrityksen pysäyttämistä jälle. Omiakin kokemuksia oli siitä, miten nopeasti vihollinen pureutui kiinni maastoon ja miten sitkeästi se pesäkkeitensä puolusti.

Jotta ei olisi tullut varmistuseliimien sekaantumisia ja vahingonlaukauksia, selvitettiin heti ensimmäisenä päivänä väliraja saksalaisten kanssa aivan tarkasti. Kompassisuunnassa 40—00 merkittiin raja havuviehekoituksella noin 5 km päähän rannasta. Merkkeinä olivat kookkaat kuusenoksat.

Ensimmäiseksi joutui varmistustehtävään 3. K, sen kenttävartiot olivat rannalla ja niistä lähetettiin aliupseerivartiot teltoihin jälle. Myös puhelinyhteydet vedettiin rannan tukikohdasta teltoihin.

Pimeän tultua alkoi tiheä partiointi, tähytys, kuuntelu, mahdollisten latujen etsiminen, ja jos niitä ilmaantui, oli ensimmäisenä tehtävänä hälytyksen suoritus. Niinpä melkein aina saatiinkin hyvissä ajojin tieto vihollispartioiden lähestymisestä.

Saksalaisista naapureistamme muistan erikoisesti ratsumestari Hans Aage Johannes Radloffin, joka aivan yksityiskohtaisesti tutustui toimintatapaamme jäällä ja oli hyvä hiihtäjä. Hän toimi saksalaisen rantareservin päällikkönä.

Talven kuluessa käytiin kaikkiaan 16 kahakkaa, joista ainakin yhtä voitaisiin kutsua taisteluksi ja meil-le hyvin onnistuneeksi.

Aamuyöllä 16. 3. pyryn turvin pääsi vihollinen varmistuksemme läpi, mutta sattuikin tulemaan juuri kohti vartiomiestä, rajajääkäri Kunnasta. Hälytys toimi hyvin ja pian saatiin avuksi yksi kranaatinheitin. Parisen tuntia kestäneen tulitaistelun jälkeen antautui vangeiksi 37 vihollista ja kaatuneita luettiin 49. Omista miehistämme haavoittui neljä.

Ensimmäisen oman kaistan varmistus ja puolustaminen päättyi Laatokan aukeamiseen. Partiokahakoissa ehti sängen moni mies osoittaa sekä rohkeutta että neuvokkuuttaan. Jos heidän joukostansa olisi välttämättä jonkun nimi mainittava, on hän kersantti Alvia Tshiikku. Jäljelle jääneet asiatiedot ovat sängen niukat: Syntyi Salmisa 15. 6. 1914, jäi nuorena isästään orvoksi ja huolsi äitiään kuolemaansa asti, oli Talvisodassa Kuhmon rintamalla rajajääkärinä ja melkein koko ajan partiomatkoilla, kaatui luodin osu-masta päähän Laatokan jäällä 1. 3. 1942 ajaessaan takaa vihollisen partioita. Lisäksi on mainittava, että hän oli mies, joka oli aina ryhmänsä etunenässä, kai-voi syvimmat poterot, piti ampumarivikkeensa ”ojen-nuksessa” ja sormiensa ulottuvilla, kyseli hyvin vähän, nukkui päivällä, työskenteli ja tähyili juuri pimeim-pinä aikoina, kuulumisia kysyttäessä vastasi: ”Ei mit-tään erikoista, täältä kuuluu kovaa ammuntaa, jos vi-hollinen hyökkää, ei tätä pesäketä vallata minun ja meidän eläessä”. Juuri näin hän sanoi minulle jo Hangon rintamalla eräänä pimeänä ja myrskyisenä yönä. Lyhyesti sanoen kersantti Tshiikku oli juuri niitä miehiä, joita Suomi tarvitsisi paljon enemmän — erikoisesti sodan sattuessa.

Kapteeni evp H. KOLEHMAINEN

Mustat savupilvet kohosivat taivaalle

Otteita kersantin sotapäiväkirjasta

19. 2. 1940. Väliasemassa,
Kämävän aseman kohdalla.

HETI kun soppa oli syöty 16. 2. aamulla siirtyi komppaniamme Kilteen kylän länsipuolelle ja alkoi ryhmittyä puolustukseen noin kilometrin levyiselle kaistalle. Puolustusaseman keskellä oli tie, joka oli johtanut Lähteen lohkolle ja tien vieressä oli entinen puhelinkeskuskorsu. Muita varustuksia ei asemassa ollutkaan.

Kuumeisella kiireellä aloimme kaivaa poteroita, mutta maan sisään pääsy tuntui toivottomalta. Routaa oli yli puoli metriä. Pistimien ja puukkojen avulla irroittivat pojat maata nokare nokareelta. Pari tuntia saimme kaivaa rauhassa, mutta sitten alkoi edestä kuulua huutoja ja komennuksia. Muutama laukauskin pamahti, mutta kun mitään ei näkynyt emme vastanneet tuleen.

Komppanian päällikkö hiihti luoksemme ja kertoi, että kahdensadan metrin päässä asemiamme edessä olevalla kummulla on ryhmän verran vihollisia. Hän käski, että minun on joukkueellani hyökkättävä sinne ja karkoitettava viholliset. Tulitukea ei voida järjestää. Kun vihollinen on karkoitettu saamme palata, mutta kummulle on jätettävä parivartio.

Kokosin mieheni ja selostin heille tehtävämme. Siirryimme sitten vastapäätä tavoitettamme olleen

harjanteen taakse, nousimme sen päälle ja hiihdimme niin nopeasti kuin jaksoimme tavoitteenamme olleen kummun puoliväliin. Jätimme siihen sukset ja jatkoimme matkaa jalkaisin. Vasta lähellä kummun lakea saimme kivääriltä. Pikakivääriampujamme päähän osui luoti, mutta apulainen sieppasi aseensa ja avasi tulen. Kummulla oli vain 3—4 vihollista, jotka luotiemme saattelemina luikkivat taakse. Kumpareen takarinteellä oli noin puolentoista metrin korkuinen ja metrin levyinen kivipaasi. Huusin pojille, että etenisimme kiven tasalle. Olin hieinan edellä toisista ja olin juuri pääsemässä kiven taakse, kun huomasin, että toisella puolen kiveä vilahti suuri lumipukuinen hahmo. Loikatessani kiven suojaan ehdin huomata, että kaverilla oli kivääri — minulla oli vain pistooli. Se oli häkellyttävä silmänräpäys. Sekunnissa vilahti aivoissa: mitä tehdä — kumpi ehtii ensin? Enemmän vaiston kuin harkinnan ohjaamana heilautin päällystakkini helmaa kiven kupeella ja — kaveri pamautti. Hyppäsin kiven sivulle ja ammuin jo hypätessäni. Se ei osunut, mutta hämäänytti häntä sen verran, että latausliike hidastui. Pistoolini pamahti toisen kerran, sitten kolmannen ja neljännen — tähtäämättä ja niin nopeasti kuin ehdin liipaista ja hän lyhyisty

polvelta vatsalleen. Sydän läpättäen hyppäsin takaisin. Kaikki kävi niin nopeasti, että pojat vasta jälkeensä tajusivat, mistä oli ollut kysymys.

Nyt vasta ehdin kurkistamaan kauemmaksi. Sieltä avautui odottamaton näkymä. Tiellä parinsadan metrin pituudella makasi ruskeapukuisia miehiä viere viere. He olivat aivan liikkumatta naama alaspäin kuten sulkeisjärjestyksessä marssinut komppania jää makaamaan "maahan" komennon jälkeen odottaessaan seuraavaa komentoa. Etumaisiin oli matkaa vain viitisenkymmentä metriä.

Viittoilemalla sain pojat ryömimään sellaiseen asemaan, josta he näkivät tielle. Annoin merkin tulenavaukseen. Se rävähti melkein yhtäaikaisesti kaikista aseista. Ruskeaan massaan tuli eloa — niihin, joihin se vielä oli mahdollista. Ammuimme pari minuuttia. Sitten jätin parivartion kumpareelle, ja raahtaten kaatunutta pk-ampujaa mukanaamme palasimme omaan asemaamme.

Ehti jo ilta kun vartiomiehet palasivat ja ilmoittivat, että tietä pitkin lähestyy ainakin viisi panssarivaunua. Pitkän aikaa olimme kuulleet niiden kolinaa, niin että tieto ei tullut yllätyksenä. Pakkanen kiristyi. Kuoppien kaivamista jatkettiin. Oli edessä kylmä ja kolkko yö kiiluvien tähtien alla.

Äänistä voimme päätellä, että viholliselle tuli muona-auto. Ruokailuvälineet kalisivat, kuului huutoja ja suuren joukon melua. Sitten alkoivat panssarivaunujen moottorit käydä. Tiellä lähestyi kaksi vaunua päästellen konekivääreistään pitkiä sarjoja tien sivuille ja valaisten hetken kerrallaan tien vierustoja valonheittimillään. Ajoivat asemiemme kohdalle, jonkun matkaa ohikin, pyörähtivät äkkiä ympäri ja palasivat takaisin samaa tietä. Näytelmä toistui vähän ajan kuluttua uudelleen ja sitten taas uudelleen ja uudelleen. Komppanianpäällikkö yritti saada takaa panssarihuoneita. Tässä vaiheessa niitä ei kuitenkaan ollut mistään tavoitettavissa. Vaunut eivät kertaakaan poikenneet tieltä, eikä niiden luotikuroistakaan juuri häitää ollut, sillä enimmäkseen ne rapisivat korkealla puissa. Annoimme siis niiden jatkaa leikkiään ja pidimme vain silmällä, ettei jalkaväki seurannut vaunuja.

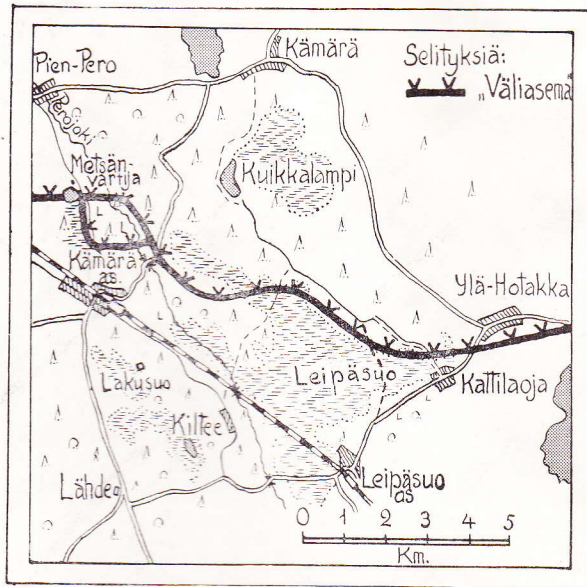
Oli kulumassa kolmas yhtämittäisesti valvottu vuorokausi. Pojat alkoivat jo nukkua kuoppiinsa. Nukkuminen olisi merkinnyt pakkaskuolemaa, ja siksi yritin pitää itseni ja poikia hereillä kiertämällä jatkuvasti asemasta toiseen. Usein oli kuopassaan nyhjäyttävä mies nostettava seisaalleen ja ravistettava, ennenkuin hän alkoi osoittaa heräämisen merkkejä. Tästä huolimatta paleltuivat monelta jalat. Muiden muassa taistelulähtemäni, jääkäri Valkolehto, joutui lähtemään sairaalaan.

Aamulla taivas vetäytyi pilveen ja pakkasen lauhduttui. Pyysin ja sain luvan kahden tunnin nukkumiseen komppanianpäällikön korsiin.

Niin jäi minulta näkemättä, kun kranaatinheitinjoukkue ampui panssaritorjuntaa. Olivat saaneet vaunuihin täysosumiakin. Mutta eivät krh.ammukseen osumat pysty vaunujen panssariin. Raskaan tykin ammuksia sen sijaan pystyvät. Aamulla ilmestyi paikalle tulenjohtaja, laski tielle maalin, suun-

tasi tykit siihen, ja kun vaunut seuraavalla näytös-matkallaan lähestyivät, antoi tulikomennon. Toinen vaunuista jäi pyörimään paikalleen ja toinen poistui näyttämöltä. Miehistö yritti lähteä vaunusta, mutta tuhoutui.

Vihollisen tykistö oli nähtävästi siirtymässä uusiin aseisiin, koska sen tuli oli harvinaisen laimeaa.

Itsepäisesti yritti jalkaväki kuitenkin kerran toisensa jälkeen hyökätä tien suunnassa. Hyökkäykset torjuttiin.

Noin kello neljatoista saatiin odottamatta irtaantumiskäsky. Komppania lähti Kiltteen suuntaan, mutta minun joukkueeni sai jäädä puoleksi tunniksi asemaan varmistamaan irtaantumista.

Määräajan jälkeen lähdimme komppanian perään. Juuri kun olimme pääsemässä Kiltteen kylän keskitse johtavalle tielle ratsasti Kämärältä päin upseeri, joka ilmoitti kaikille joukoille, että venäläiset ovat valloittaneet Kämärän asemakylän ja että panssarivaunuja on tulossa sieltä myös Kiltelle. Ne ovat äsken ampuneet hajalle haavoittuneita kuljettamassa olleen automme. Vetäytymistiemme oli tukossa.

Kämärän suuntaan ehtineet joukot alkoivat palata takaisin, ja samaan aikaan saapui kylään jatkuvasti joukkoja puolustusasemista kylän länsipuolelta. Joukoilla oli mukanaan rintama-, patruuna- ja lääkintäajoneuvonsa. Varsinainen kuormasto oli Väliaseman takana Kuikkalammen maastossa. Neljänneksessä oli koko prikaatimme ja lähes sata ajoneuvoa koossa Kiltteen kyläaukealla.

Kiltteeltä oli syystalvella ollut hevostie Leipäsuo- ja Kattilaojalta Kuikkalammelle johtavalle huoltotielle. Joulun jälkeen sitä ei oltu käytetty, joten se nyt oli syvällä lumen alla. Tyhjennettiin kuorma kahdesta ajoneuvosta ja muutamia kuormia kevennettiin. Tyhjä ajoneuvot lähtivät edellä tien pohjalle ja kevennetyt kuormat perässä. Sitten olikin jo jälkeä sen verran, että muut ajoneuvot pystyivät miesten auttamina seuraamaan.

Mutta vielä ei oltu liikkeellä, kun kylän päälle

pyrähti 25—30 venäläistä hävittäjää. Pilvet roikkuvat alhaalla, ja näkyvyys oli huono lumisateen takia. Koneet lensivät matalalla, kiertelivät ja kaartelivat päällämme kuin hyttysparvi kesäiltana, mutta — eivät ampuneet laukaustakaan. Joku kertoi nähneensä, että eräästä koneesta oli lentäjä kurkoittanut reunan yli ja vilkuttanut. Lentäjät olivat erehtyneet luulemaan meitä omiksi joukoikseen.

Hävittäjien poistuttua lähtivät ajoneuvot liikkeelle, ja pataljoonat ja komppaniat hiihtivät niiden sivuilla suon yli. Kuikkalammella olivat yksiköiden vääpelit höyryävien keittiöiden kanssa odotamassa. He olivat toimitusjoukkueittensa kanssa pystyttäneet teltatkin valmiiksi pienentyneille komppanioilleen.

Uni maistui valvomisen ja jännityksen jälkeen. Mutta pitkäksi se ei muodostunut, sillä ennen seuraavaa valkenemista oli hälytys. Vihollinen oli jo illalla ja yöllä hyökännyt Väliasemaa vastaan ja vain vaivoin oli sinne haalittu taisteluun tottumaton joukko saanut hyökkäykset torjutuksi. Erikoisen täpärät paikat olivat olleet Kämäräntien suunnassa, jossa vihollinen oli yrittänyt panssarivaunuillaan läpimurtoa. Juuri siihen kohtaan oli komppaniamme kiirehdyttävä.

Väliasema on aivan keskentekeinen. Ei edes piikkilankaeste ole yhtenäinen, vaan siinäkin on suuria pätkiä rakentamatta. On harvoin välein keskentekeisiä tulipesäkkeitä, muutama korsu, siellä täällä pätkä taisteluhautaa ja pätkä panssariestekaivantoa.

Maantietukikohdan miehityksenä oli ennestään komppania Toivio Osasto Berg'istä. Komppaniamme määrättiin samaan paikkaan. Siinä siis joutui toimimaan kaksi komppaniaa sisäkkäin.

Joukkueeni neljäs ja viides ryhmä lähtivät vahvistukseksi 300 m varsinaisen puolustusaseman edessä, asemakylän peltojen reunassa olleeseen Etuasemaan. Vihollisen painostuksen käydessä ylivoimaiseksi heidän tuli vetäytyä vahvistamaan Maantietukikohdan puolustusta. Etuasemassa oli päällikkönä Toivion komppanian upseeri ja siellä oli myös hänen joukkueensa. Loput joukkueestani sijoitin Maantietukikohdan viereiseen taisteluhaudan pätkään, jonka eroitti edellisestä 50 metrin mittainen kaivamaton kannas. Joukkueeni alueella oli lähitienoan ainoa miehistökorsu. Maantietukikohdassa on, sadan metrin päässä tiestä, konekivääripesäke ja tien vieressä, sen kummallakin puolen pikakivääripesäke. Nämä pesäkkeet on rakennettu niin korkeiksi, että ne taatusti eroittuvat ympäristöstään kuin heinäauma kauas vihollisen puolelle.

Tykistötuli oli laimeaa, eikä vihollinen sillä ker-
taa osoittanut muutenkaan erikoista toimintahalua. Mutta jos etuasemasta vilkaisi pellolle, niin saipa katsoa kahdesti ennenkuin usko näkemänsä. Siellä seisoi rivissä tasaisin välein kuin paraatikatselmukseen järjestäytyneenä kymmeniä panssarivaunuja. Seisoivat avoimella pellolla voimantunnonaan ja tietoisina meidän voimattomuudestamme. Maantien vieressä oli meillä kaksi panssarintorjuntatykkiä, mutta sieltä ne eivät pystyneet ampumaan pellolle. Edellisenä iltana, kun venäläiset olivat yrittäneet

vaunuillaan läpimurtoa tietä pitkin, oli tuhoutunut kolme tykkiämme ja miehistöt olivat kärsineet menetyksiä. Kaksi tykkijoukkueiden johtajaa mm. oli kaatunut tykkiensä viereen, mutta ne olivat kuitenkin pystyneet estämään läpimurron ja rikkiammuttun kiviasteen takana seisoi kuusi tuhatta ja palautta panssarivaunua. Jostakin oli onnistuttu saamaan ehjät tykit rikkoutuneiden tilalle.

Komppaniamme päällikkö teki illansuussa yrityksen pellolle parkkeerattujen vaunujen häiritsemiseksi. Hän vedätti miesvoimin pst.tykin hangen läpi Etuasemaan. Se ehti ampua viisi laukausta ja sai yhden vaunun tuleen, kun toisista vaunuista kohdistettiin tykkiin niin helvetillinen tulikuuro, ettei ollut enää yrittämistäkään tykin lähelle. Pimeän tultua se särkyneenä hinattiin pois. Pellolla palava panssarivaunu valaisi öisen maiseman kelmeän keltaiseksi.

Aamuyöllä saapui pari ryhmää pioneereja mukanaan kuormallinen laatikkomiinoja. Olin heidän oppaanaan, kun he virittelivät miinojaan esteen etupuolelle. He jäivät lopettelemaan töitään, kun aamuhämärissä palasin joukkueeni luokse.

Mutta savuketta en ehtinyt loppuun polttaa, kun pellolla olleet panssarivaunut avasivat tulen kaikilla aseillaan ja tykistökin yhtyi samaan orkesteriin. Hetken kuluttua ryömi Etuaseman päällikkö jalkaan haavoittuneena sieltä pois, eikä pitkää aikaa ehtinyt kulua, kun miehet tulivat hänen perässään. He kertoivat, että vaunut olivat ampuneet Etuase-
man hajalle ja lähteneet sitten liikkeelle sitä kohti. Sinne oli jäänyt useita kaatuneita, mm. kaksi eilen saapunutta täydennysmiestä. Juoksin miesteni kanssa Maantietukikohtaan. Sielläkin olivat asiat sekaisin. Venäläiset olivat ps.vaunujensa tykeillä onnistuneet ampumaan sisään pesäkkeiden ampumaukoista. Lähinnä tietä olleessa pk-pesäkkeessä oli useita miehiä haavoittunut, ja kaikki toiset olivat lähteneet "saattamaan" heitä taakse. Konekivääripesäkkeessä oli ampuja kaatunut, apulainen haavoittunut ja konekivääri retkotti kyljellään pirstaleiden joukossa pesäkkeen lattialla. Täältäkin oli osa Toivion miehistä katsonut parhaaksi siirtyä turvallisemmille maisemille, ensikertalaisia kun taistelussa olivat.

Nämä asiat selvenivät kuitenkin vasta jälkepäin, sillä heti kk-pesäkkeen luokse päästyämme näimme, että tiellä marssi suljettu osasto melkein pk-pesäkkeen kohdalla. Osalla miehistä oli lumipuku ja siksi välähti mieleeni, että nuo varmaan ovat omia pioneereja, jotka nyt ovat palaamassa äskeiseltä työmaalta. Hyppäsin taisteluhaudan reunalta ja huusin miehille jotakin. Kun he käänivät päätään huutoni kuullessaan niin, että naamat näkyivät, selvisi heti, että venäläisiä ne ovat ja niiltä sijoiltani lasketin konepistoolilla sarjan tielle ja pojat yhtyivät tuleen. Osa venäläisistä painautui maahan, mutta osa törmäsi edessään olleeseen pk-pesäkkeeseen ja taisteluhautaan, johon maahan menneetkin alkoivat syöksähdellä. Konepistoolin olin siepannut taisteluhaudan reunalta. Sirpaleet olivat

Hälytyksen jälkeen on kiire aseisiin

särkeneet sen vaippaa, ja muutaman sarjan perästä se lakkasi toimimasta.

Ylimääräiseen ryhmääni kuuluneet kaasumiehet, alikersantit Pöntinen ja Jäppinen, tarttuivat oma-aloitteisesti pesäkkeen lattialla lojuneeseen konekivääriin, nostivat sen taisteluhaudan reunalle ja saivat kuin saivatkin sen toimimaan. Tämä oli tempu, joka — mielestäni — esti Väliaseman murtumasta sinä päivänä. Venäläiset syöttivät tien suunnassa jatkuvasti uusia joukkoja taisteluun, mutta Pöntisen ja Jäppisen konekivääri katkaisi heiltä tien ennen taisteluhautaan, eivätkä sinne alkutörmäyksessä päässeet kyenneet laajentamaan sisäänmurtoa. Konekivääri oli pesäketörikin suojassa takarinneasemassa, joten venäläiset eivät päässeet siihen käsiksi kauempaa.

Komppanianpäällikön määräyksestä koetimme hyökkäyksellä karkoittaa pk-pesäkkeen läheisyyteen päässeitä vihollisia. Ehkä olisimme siinä onnistuneetkin ellei samanaikaisesti olisi asiaan sekaantunut kolme panssarivaunua, jotka olivat tulleet läpi oikealta ps.kaivantojen välistä ja huseerasivat nyt asemiemme takana. Niiden takia oli hyökkäyksemme keskeytettävä.

Sitten tarttuivat toimeen prikaatin ja komppanimme pst.miehet. Jonkun aikaa puuhattuaan heidän onnistui toimia niin, että kaikki kolme vaunua syttyivät tuleen. Mustat savupilvet kohosivat taivaalle, eivätkä venäläiset lähettäneet useampia vaunuja taaksemme. Mutta jalkaväki yritti tien suunnassa, ja aamulla asemaamme päässeet ammuskelivat takavasemmalta kk-pesäkkeen luona olleita miehiämme. Mies toisensa jälkeen sai luodin ruumi-

seensa. Kaatui mm. erinomainen pikakivääriampujamme jääkäri Ulmanen. Iltapäivällä haavoittuivat molemmat konekivääriä hoidelleet alikersantit ja silloin oli jo tukikohdan miehitys huvennut arveluttavan harvaksi.

Mutta parahiksi saapui avuksemme joukkueen verran ruotsinkielisiä alokkaita. Heillä oli ollut tullessaan erittäin huono onni, sillä matkalla heiltä oli jo kaatunut joukkueenjohtaja, -varajohtaja ja kaksi ryhmänjohtajaa. Jälellä olleet kaksi ryhmänjohtajaa osasivat suomea, mutta pojista ei yksikään. He olivat joutuneet aloittamaan sotansa vähän liian kovassa paikassa ja vaikuttivat aluksi hermostuneilta, mutta tasaantuivat pian ja kävivät asiaan miesten lailla.

Pimeän tullessa luulimme, että lienevät venäläisetkin saaneet tarpeekseen tältä päivältä. Mutta mitä vielä. Heidän politrukkinsa oli tullut etulinjaan ja sadan metrin päässä asemistamme kirkui kimeällä äänellä kiihoituspuhetta. Kaikilla aseilla laskimme äänen suuntaan hetken pikatulta. Puhe keskeytyi, mutta jatkui sitten edelleen. Se päättyi kolminkertaiseen uraa, uraa, uraa huutoon, joka tosin vaikutti hieman väkinoiseltä. Nyt tulee rynnäkö — luulimme ja avasimme jälleen tulen sinne, mistä huudot kuuluivat. Rynnäköä ei tullut, mutta kohta alkoi politrukki huutaa kimittä uudelleen. Huusi aikansa ja sitten kuului taas uraa, uraa, uraa. Taas avasimme tulen, eikä nytkään tullut rynnäköä.

Vähitellen hiljeni vastapuolella. Lähettti tuli ilmoittamaan, että kello kaksikymmentäyksi pataljoonamme toinen komppania ottaa vastaan Maantietukikohdan puolustuksen.

Alokkat haettiin ensin pois ja vaihto sujui häiriöttä. Väapeli oli lähettänyt joukkueelleni kuivan muonan. Se oli ensimmäinen ateriamme eilisen vuorokauden aikana. Muonaa riitti, sillä se oli lähetetty edellisen päivän vahvuuden mukaan, joka oli 29. Nyt meitä oli muonaa jakamassa enää yksitoista.

Kaikissa komppanimme joukkueissa oli päivän aikana tullut raskaita tappioita. Komentoryhmästäkin oli kaatunut johtaja, alikersantti Vauramo sekä kaksi lähettiä. Toisen joukkueen johtaja vänrikki Ojapelto oli haavoittunut.

Saimme yökortteeriksemme korsun, jossa oli seinät, mutta ei kattoa. Teimme nuotion korsun keskelle ja sen ympärille käpertyneinä vietimme kylmän ja savuisen yön.

Tänään aamulla komppanimme jälellä oleva henkilöstö jaettiin kahdeksi joukkueeksi ja puolustuskasikalle muodostettiin kaksi tukikohtaa. Sain osalleni vasemmanpuoleisen, lähinnä maantietä olevan. Sen alueella on kaksi katettua kk-pesäkettä ja niiden yhteydessä pieni korsu. Puolet tukikohtani miehistä juuri ja juuri mahtuu kerrallaan korsuihin, mutta enempää ei voitaisi yhtäaikaan asemasta irroitakaan.

Vihollinen ei ole tänään hyökkäillyt maantien suunnassakaan. Mutta se on saanut tykistönsä asemaan ja koettaa nyt sen avulla valmistaa tietä hyökkäykselleen.

KIRJOITUSKILPAILU LUKIJOILLEMME

MIELENKIINTOISET SOTAKOKEMUKSENI

PALKINTOINA 60 000 MARKKAA

"KANSA TAISTELI — miehet kertovat" pyrkii palstoillaan säilyttämään niin paljon kuin mahdollista kertomuksia ja kuvauksia niistä teoista, joita suoritettiin kansamme ehkä raskaimpana aikana, sen olemassaolosta käytyjen taisteluiden vuosien varrella. Lukemattomat teot, joista ei vielä ole kerrottu ja joita ei ole muistiin kirjoitettu, vaan jotka piilevät vaatimattomien ja kerskailua karttavien miestemme mielissä, ovat seikkoja, joita meillä ei ole varaa jättää kuvaamatta.

Tässä mielessä "Kansa taisteli — miehet kertovat" julistaa kirjoituskilpailun lukijoilleen, kilpailun, jonka tarkoituksena on innoittaa tapahtumissa mukana eläneitä panemaan paperille mielenkiintoisia elämyksiään ja kokemuksiaan sotiemme päiviltä.

Kilpailussa jaetaan seuraavat palkinnot:

1. palkinto 10.000 markkaa,
2. palkinto 8.000 markkaa,
3. palkinto 6.000 markkaa,
- 12 palkintoa, kukin 3.000 markkaa.

Rahapalkintoina jaetaan siis yhteensä 60.000 mk.

Rahapalkintojen lisäksi jaetaan lohdutuspalkintoina vielä 15 lehtemme v:n 1958 vuosikertaa hyväksytyille, mutta muuten palkitsematta jääneille kirjoittajille.

Palkintojen lisäksi maksetaan julkaistuista kirjoituksista tavanmukainen kirjoituspalkkio.

Kirjoituskilpailussa noudatetaan seuraavia ohjeita:

1. Kuvattujen tapahtumien tulee *ehdottomasti* olla tosiasioihin perustuvia.
2. Kirjoituksesta tulee ilmetä tapahtuma-aika mieluiten päivän tarkkuudella, paikkakunta, joukko-osasto (yksikkö). Mainittakoon siinä mahdollisuuksien mukaan myöskin tapahtumiin ratkaisevasti vaikuttaneiden henkilöiden nimet.
3. Kirjoitusten sopivin pituus on noin 1.500—3.000 sanaa, eli 2-4 lehtemme sivua.
4. Kirjoitukset pyydetään merkitsemään nimimerkillä. Oikea nimi, sodanaikainen ja nykyinen sotilas-arvo, nykyinen siviiliarvo sekä tarkka osoite liitetään suljetussa kuoressa kirjoituksen mukaan.
5. Kilpailuun voi sama henkilö lähettää useammankin kirjoituksen.
6. Tapahtumiin liittyvät valokuvat ovat tervetulleita. Niiden julkaisemisesta suoritetaan korvaus.
7. Kilpailuun osallistuvien kirjoitusten tulee olla

postitettu toimitukselle, osoite: Munkkiniemi, Dosentintie 2, viimeistään 30. 11. 1957. Kilpailun tulos julkaistaan lehtemme tammikuun numerossa.

8. Kilpailun arvostelulautakunnan muodostaa lehtemme toimituskunta.

"Kansa taisteli — miehet kertovat" toivoo kirjoituskilpailuunsa mahdollisimman runsasta osanottoa, onhan aiheen valinta vapaa ja tapahtumia runsain mitoin kuvattaviksi.

Partiomatka entiseen ...

MUISTAN partiomatkan, jonka Talvisodan pakka-sissa tammikuun 9:nä 1940 teimme Suvannon toiselle puolelle. Olimme silloin lepovuorossa Saaprussa telt-toihin majoitettuna. Luutnantti Kulon johtamana mei-tä lähti seitsemän miestä. Konekiväärikomppaniamme, KKK/Er.P6, miehiä olivat Leevi Loponen, Väinö Kor-pelainen ja minä. Muut olivat kiväärikomppaniasta, enkä heidän nimiään enää muista. Saimme aluksi he-voskyydin pappilaan, johon oli sotilaita majoitettuna.

Odotimme illan tuloa retkeämme valmistellen, kun-nes kello 22 lähdimme ylittämään Suvantoa Virkin rannasta. Vartiomies ohjasi äänettömän kulkuemme miinakentän ohitse, ja pian olimme "ei kenenkään maalla", jäällä. Hyvin onnistui Suvannon ylitys yön hämyssä. Vastapäisen rantapenkereen päällä kulki vi-hollisen vartiopolku. Jäljistä päätellen sitä oli paljon käytetty, vaikkei nyt juuri onneksemme ketään näky-nytkään. Vähän matkaa kuljetuamme johtajamme an-toi pysähdysmerkin jättäen minut muutamaksi minuutiksi kuulostamaan, tulisiko perässämme ketään. Kaik-ki oli kuitenkin kohdallamme hiljaista ja rauhallista, ja pian tavoitin toiset jälleen polulla, jossa oli lunta monin paikoin yli polvien.

Tunsin paikat mainiosti, olihan raunioitunut koti-kyläni lähistöllä. Mönkön maantielle tullessa huomattiin vihollisen hälytyslanka tien sivussa. Se yli-tettiin, samoin tie, ja sitten painuttiin metsien läpi Petäjärvenkylän laitaa, ampumaradan sivuitse. Maan-tietä ylittäessämme ajoi vihollisen henkilöauto Hovin-kylästä päin. Olisi siinä ollut hyvä tilaisuus tehdä tuhoja, mutta ei auttanut muu kuin painua matalaksi hankkeen tien sivuun. Emmehän näin menomatalla voineet ilmaista itseämme.

Tarkoituksenamme oli mennä Raudun aseman seu-dulle. Hovinkylästä kuului jatkuvaa hyökkäysvaunun ääntä. Lähellä rantaa oli puro, jonka ylitimme löy-tämiämme puita pitkin, mutta puista huolimatta kas-tuivat eri paria olleet huopatossuni kuitenkin. Oli taas välillä aukea, sitten jälleen metsää, ja niin tultiin Taskisen Marin tuvan viereen. Ei ollut siinä näkyvissä venäläisten vartiomiestä, vaikka todettiin, että heitä oli talossa ja että ulkona oli paljon kalustoa ja va-rusteita. Siitä sitten hiljaisina painuttiin Kalojankan-kaan metsiin. Raudun rajalla käytiin lepäämään, koska päiväkin alkoi jo valjeta. Jatkoimme pian kuitenkin

hämärässä matkaamme ja tulimme sakeaan kuusimet-sään. Luulimme paikkaa turvalliseksi lepohetkeä var-ten, keittäksemme teetä ja vaihtaaksemme kuivat pai-dat yllemme. Teenkeittoa yritettiin ensin priimuksella, mutta se oli liian hidasta hommaa mielestämme, ja niin teimme pienen nuotion. Kun vielä taitoimme kuusen alaoksia allemme, oli meidän siinä hyvä läm-mitellä. Nuotiopuut otimme läheisen aidan seipäistä. Vuoron perään olimme jokainen vartiossa toisten le-vätessä. Kuulimme siinä päivää viettäessämme, miten vihollisen juna ajoi Raudusta Kiviniemeen ja takaisin. Mäkrältä päin kuului kovaa autojen surinaa. Ilma oli päivällä aurinkoinen, mutta kylmä.

Matkamme oli määrä jatkua klo 15.30. Kaikki oli valmista lähtöä varten, vartiomieskin jo kutsuttu pai-kaltaan ja varmistusmiina polulta poistettu. Silloin se tapahtui. Eräs pojistamme oli havainnut liikettä sa-keassa kuusimetsässä ja viittasi nyt sivullemme. Siellä oli vihollisia, jotka metsän tiheikössä olivat päässeet noin 30 metrin päähän meistä. Laskimme heitä ole-van yhdeksän kahdessa ryhmässä, koira mukanaan.

Meihin tuli liikettä, ja niin viholliseenkin. Hajaan-nuimme ketjuntapaiseen puolustautukseemme vihollis-en yrittäessä syöksyä meitä kohti. Jotkut heistä ei-vät ampuneet, ajattelivat kai ottaa meidät elävinä kä-siinsä. Mutta eihän se käynyt. Aseina meillä oli sekä pitkiä että lyhyitä lähitaisteluaseita ja niiden avulla pidimme puolellemme.

Pian kuitenkin huomasimme, että alamme ilmei-sesti olla saarroksissa, motissa. Tämä selvisi meille kuullessamme parin haavoittuneen vihollisen huutoi-hin vastattavan takaamme. Nyt olivat hyvät neuvot tarpeen. Teimme äkillisen syöksyn sitä paikkaa koh-den, mistä olimme kuulleet haavoittuneiden huutoja, ja pääsimmekin siitä lävitse, jonka jälkeen kään-nyimme sivulle. Koirasta olimme tehneet selvää jo ai-kaisemmin.

Leevi Loponen ei kuitenkaan enää ollut mukanam-me, hän kaatui tulituksen aikana vihollisen luodista. Hänen ruumiinsa meidän oli pakko jättää, vaikka se olikin meille raskasta, mottiin, josta itse viime het-kessä pelastuimme. Mutta kohtalo salli, että vielä saisin tehdä hänelle viimeisen palveluksen.

Meillä oli nyt kiire. Ei tullut enää kysymykseen-kään mennä Rautuun, ei edes samoja jälkiä takai-

Korpipartio liikettä

sin. Vihollisen luodit rapisivat oksissa metsässä tarpoessamme. Eräissä vaiheissa tuumimme käydä uudelleen ketjuun ja yrittää puolustautua, mutta havaitsimme sen turhaksi ja tuloksettomaksi, sillä venäläisiä tuntui nyt olevan useita kymmeniä, ja meistä jo yksi oli poissa. Silloin tällöin teimme harhauttamisliikkeitä, ikäänkuin olisimme hajaantuneet ketjuun, ja taas jatkoimme matkaamme.

Maantietä ja peltoaukeamaa ylittäessämme tulittivat takaa-ajajat meitä kiivaasti, mutta tuloksetta. Ehdotin menoa oikealle, jolloin tultaisiin kovalle tielle, joka sotkisi jälkemme. Eihän vihollisilla ollut enää koiraakaan apunaan. Niin mentiinkin Lapinlahdesta Mutajaan johtavalle tielle, jossa onneksemme ei sattunut olemaan kulkijoita. Mutkitellen ja jälkiämme parhaamme mukaan peitellen painuimme sitten tuttuja paikkoja pitkin Lopen mäen perälle, jossa päätimme levähtää. Vihollinen oli häipynyt jäljiltämme. Muutamat pojista kuorsasivat heti lumihangelle istahdettuaan. Niin oli voimille käynyt kulkemisemme.

Alunperin oli meidän määrä palata Suvannon ylitse samasta kohdasta kuin olimme tulleetkin, mutta nyt hän oli matkamme muuttunut ja päätimme yrittää ylitystä siltä kohtaa, missä olimme. Kuoppaniittyjen sivu mentyämme näimme, miten vihollisen tykkipatterit tulittivat meikälaisten asemia. Suuliekkien valossa erotimme tykkien äärellä olevat miehetkin. Hankalaksi arvelimme Suvannon ylityksen siltä kohtaa.

Lumipukumme olivat jäätyneet, ne oli pakko repiä yltämme, sillä ne olisivat antaneet kahisevan äänen kulkiessamme. Noin 15 metrin välein laskeuduimme varovasti peltoaukeaman aidanviertä rantaan. Rannasta noin puolentoistasadan metrin päässä käveli pari venäläistä polkuaan Ojaniemeen päin. Lienevät luulleet meitä omikseen, koskapa eivät ampuneet. Pelkäsimme, että metsänsyrjässä, josta nuo kaksi tulivat, olisi vihollisen konekivääripesäke. Pelkomme osoittautuikin kohta aiheelliseksi.

Olimme päässeet noin puolimatkaan jälle, kohtaan, mistä erottui osa Lapinlahden kylää ja kotini palaneet rauniot, kun johtajamme käski näyttää lampulla valomerkkejä omillemme päin. Silloin alkoi takanamme, juuri samaisesta metsänsyrjästä, konekivääri rätistä, mutta onneksi osumatta. Jonkun matkaa vielä kuljettuamme alkoivat omamme tulittaa meitä, eiväthän he voineet tietää, että partiomme oli juuri sillä kohtaa paluumatkalla, vaikka valomerkkejä olimmekin antaneet.

Silloin kaksi meistä lähti lähemmäksi omia linjoja huutaakseen tunnussanan ja siihen omalta puolelta tullut tulitus loppuikin. Niin sitten painelimme paksussa lumessa ja pimeydessä linjojamme kohti. Näimme miehen juoksevan meitä vastaan rannasta jotain huutaen, mutta emme erottaneet hänen sanojaan. Rannassa sitten selvisi, että mies oli tahtonut varottaa meitä miinakentästä ja ihmetteli nyt, että kas kun

eivät miinat laenneet. Eivät olleet ilmeisesti sattuneet aivan kohdallemme.

Rantakorsussa saimme sitten kahvia ja pääsimme lämmittelemään. Pian tuli pataljoonasta hevonen meitä noutamaan, meitä, joita oli nyt yhtä vähemmän aamuyönä 11. 1. 1940.

*

Kolmatta vuotta oli kulunut. Karjala oli vallattu takaisin ja asukkaita palannut entisille olosijoilleen. Olin Talvisodan Taipaleessa hieman partiomatkamme jälkeen haavoittunut ja tullut suorajalkaisena invaliidina ja toipilaana kotiseudulleni. Nyt saattaisin yrittää löytää Leevi Loposen ruumiin ehkä vielä siltä

paikalta, missä hän partioretken aikana oli kaatunut. Isäni ja veljeni kanssa ajoimme hevosella samalle Kalojan kankaalle. Kaatumispaikka löytyikin pian airta seuraten, samaa airta, mistä otimme nuotiotamme varten riukuja. Siinä olivat vielä aseveljemme luut ja siinä olivat vielä ampumamme koiran jäännöksetkin lähellä.

Ilmoitin sitten löydöstä kaatuneen omaisille. Jonkun ajan kuluttua tulikin vänrikki Janne Loponen ja konstaapeli Lampainen is-poikien kuorma-autolla arku mukanaan. Niin menimme metsään hiljaisena kulkeena kovassa sateessa. Vänrikki Loponen totesi kaatuneen veljekseen, ja niin voitiin arku pian viedä oikeaan paikkaan, kohti Sakkolan sankarihautaa.

5152

OULU

JALANDERCO

Suomen Laivanselvittäjä-
ja laiva-
meklari-
liiton
jäsen

Antrasiittia — koksia — kivihiiltä

Suomen Hiilikauppiait-
ten yhdistyksen jäsen

A. JALANDER & Co OY

LAIVANSELVITYS-, HUOLINTA- JA AHTAUSLIIKE

MOVADO

Rannekellojen
viimeisimpien tarkkuuskilpailujen
VOITTAJA

”Painuhan, poika, pois siitä
ovensuusta ...!”

OLI pakkashuurteinen talviaamu 1943, kun pienehkön kokonsa takia monille mojoville jutuille tarinanjuurta antanut VI AK:n komentaja, jota ei heti siksi todettu, työntyi erään ala-Syvärillä olevan tukikohdan korsun ovesta sisälle uinuvaan hämäärään ja jäi ovensuuhun seisomaan ilmeisenä tarkoituksenaan totuttaa silmänsä ympäristön pimeyteen.

Ehtimättä vielä edes laskea turkkinsa korville nostettua kaulusta alas näytti hänet kertakaikkiaan mykistäneen kor-sukaminan ääreltä pamautettu ärjäisy:

— Painuhan, poika, pois siitä ovensuusta, jottet sotkeuvu jalkoihin, kun kenraali tulee!”

Ja syrjäänhän se poika näytti ehtineen parahiksi painua-kin, kun matala korsunovi tempaistiin ihan selkosen selälleen, ja siitä työntyi huohottaen sisään melkein pä linkkuun taivutettu pitkä, mutta nuoruuttaan vielä hontelo upseeri, mies sellainen, jottei mahtunut korsussa edes kunnolla suoraan seisomaan.

Tavanmukaista ”Huomio!”-huutoa seuranneen ilmoituk-senteon katkaisi heti alkuunsa viimeksi tulleen miehen ympäristöön pälyillen tokaisema kysymys:

— Eikös kenraali olekaan täällä?

Saatuaan kieltävän vastauksen oli kysyjä jo puolitiessä ovella ulos törmäämässä, kun hänet pysähdytti oven suu-pielestä kuulunut ja hänelle ilmeisestikin tuttu ääni:

— Älkäähän karatko, luutnantti, kyllä se pojaksi nuoren-nettu ukko tästä korsusta vielä löydetäänkin!

Tämän jälkeen riitti römpässä korviketta ja korsuhämä-rässä hauskojen tarinoiden juurta.

MUOVIA (POLYSTYRENI) VARTEN

TAMMER TEHTAAT OY

TAMPERE

Sotilas: Seis, stop, pysähdys! Siellä ammutaan kovilla.

Siviili: Viis siitä — minähän olen tapaturmavakuutettu Tarmossa, maan vanhimmassa vakuutusyhtiössä.

Mutta leikki sikseen. Ei vakuutus edes Tarmossa voi estää vahinkoa tapahtumasta. Se takaa ainoastaan varman, nopean ja oikeudenmukaisen korvauksen. Tarmo on vakuutettujensa omistama yhtiö ja myöntää kaikkia nykyaikaisia vahinkovakuutuksia edullisin ehdoin — myös yksityisiä tapaturma- sekä irtaimisto- ja kotivakuutuksia.

KESKINÄINEN VAKUUTUSYHTIÖ

1832 **TARMO** 1957

Helsinki, Aleksanterink. II. Puh. 14511.

30 000 kpl:een painos loppui

Ensimmäisen numeron 30 000 kpl:een suuruinen painos meni muutamassa päivässä loppuun. Niin yllättävän hyvän levikin sai lehtemme heti ilmestyttyään. Tämä todistaa, että "Kansa taisteli — miehet kertovat"-lehden kaltaista julkaisua on kaivattu.

Tänä vuonna ilmestyy lehteämme vielä kaksi numeroa, lokakuun 15. päivänä ja joulukuun 6:nä, itsenäisytemme 40-vuotispäivänä.

Ensi vuonna lehtemme ilmestyy 12:nä n. 36-sivuisena numerona, joista kaksi kaksoisnumeroa. Koko vuoden tilaushinta on 600 markkaa. Lehti voidaan tilata asiamiehiltämme, postitoimipaikoista tai käyttämällä oheista kuponkia.

Kiiruhtakaa tilaamaan ajoissa!

KANSA TAISTELI — miehet kertovat

Tilauskonttori, Helsinki, Korkeavuorenkatu 28

Tilaan lehden "KANSA TAISTELI — miehet kertovat" vuodeksi 1958. Tilaushinnan 600 mk olen maksanut postisiirto-tilille 94941.

Nimi .....

.....

Osoite .....

.....

MÄNTY- SAIPPUA

- pyykki
- siivous
- ja "tiski"

samalla

KÄSIEN HOITOA

OSAKEYHTIÖ
OULU

Kenava Osakeyhtiö

Kenkä-, Nahka- ja Valjaiden
tukku- ja vähittäisliike

OULU
Pakkahuoneenkatu 4 — Puh. 4669
ROVANIEMI
Rovakatu 26 — Puh. 3106

HÄMEENLINNAN SUOMALAINEN SÄÄSTÖPANKKI

OSAKEYHTIÖ
TAMPEREEN KEHRUUTEHDAS
Tampere

Suosittelee kaikkia lankatuotteitaan

Pohjanmaan Kauppiain O/Y

Tukkuliike

Konttorit:
Oulu pääkonttori
Rovaniemi, Kemi, Kokkola, Vaasa, Jyväskylä

Myyntivarastot:
Kemijärvi, Sotkamo

Keskittäkää raha-asianne meille!

Säästöpankki Sampo

Pohjois-Suomen suurin säästöpankki

OULU

HÄMEENLINNAN SEUDUN OSUUSKASSA

HÄMEENLINNA
Raatihuoneenkatu 21 Puh. 1541

Sivukonttorit Tyrvännössä ja Iittalassa

TOINEN JA TOINEN SODASSA

- Toinen oli TK-mies, ja se toinenkin pelkäsi hirveästi.
- Toinen kertoi hirveitä juttuja, eikä se toinenkaan ollut vihollista nähnyt.
- Toinen oli komppanian kirjuri, ja toisellakin oli uudet kumisaappaat.
- Toinen oli töpinässä muonittajana, eikä se toinenkaan syönyt kaurapuuroa.

*

- Menit kihloihin lomalla. Tunsitkos tytön pitkään?
- Toijalasta Turkuun.

LÖYDÖN SAHA

Sahattua
puutavaraa

KALLE
REUNANEN

IIJOEN UITTOYHDISTYS

OULU

PERHO-valikoimasta saatte
aina sopivan tuotteen
sisä- ja ulkomaalaukseen.

Kun on kysymys laadusta valitaan
PERHO

**SUOMEN VÄRI-
JA VERNISSATEHDAS OY.**

E. Esplanaadikatu 8, Helsinki Puh. 11 851

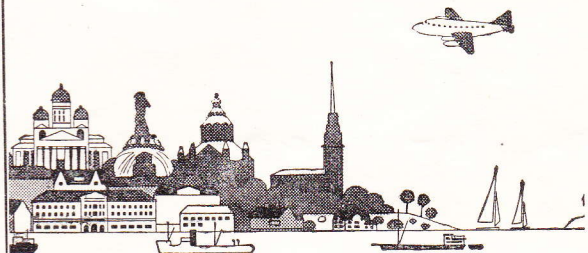
— SEK —

**Yli 100 tunnettua
ulko- ja kotimaista
toiminimeä**

eri aloilta toimittavat
laatutuotteitaan TELKOn
laajojen liikesuhteiden
välityksellä.

Helsinki—Aleksanterink. 13 Puh. 12 271

Välivaihdoista yksittäiskäyttöön...

Sähkömoottoreita pienimmästä suurimpaan

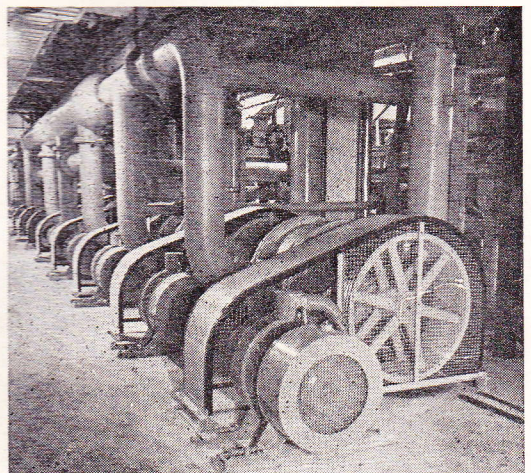
Kolme 3 hevosvoiman moottoria — tehtaan omaa valmistetta — käytti vuosisadan vaihteessa välivaihtojen avulla silloisen Strömbergin sähkökone-tehtaan koko työkonelantaa.

Kattoon kiinnitetyistä voimansiirtoakseleista risteili kaikkialla hallissa yksityisten sorvien ja muiden työstökoneiden käyttöhihnoja haitaten valaistusta ja työkalujen liikkuttelua. Mutta se oli ajan tapa — perintöä höyrykoneiden valtakaudelta.

Nykyisin on tapa toinen. Kullakin työkonella on oma moottorinsa — monesti samalla koneella useitakin — kutakin liikettä tai tehtävää varten omansa. Voiman siirto sähkön välityksellä tuhansienkin kilometrien päähän ja "linjojen" loppupäässä lukemattomat sähkömoottorit joustavina, kaikkiin olosuhteisiin mukautuvina voimanantajina teollisuuden, liikenteen, maa-, metsä- ja kotitalouden moninaisia koneita pyörittämässä, ovat eräs nykyajan elämän "perusedellytyksiä".

Strömberg on ollut mukana sähkökoneiden valmistajana jo sähköteknillisen teollisuuden alkuvuosista lähtien.

Strömberg valmistaa nykyisin sähkömoottoreita suurista erikoistyönä tehdystä usean metrin korkuisista ja jopa 5300 hv tehoisista pieniin "nyrkin-kokoisiin", suurina sarjoina valmistettaviin, pesukoneita, pölynimureita, pumppuja y.m. käyttöviin vain ¼ hv tehoisiin saakka.

Kun tarvitsette sähkömoottoreita, voitte luottamuksella käntyä puoleemme.

Oy Strömberg Ab

Pitäjänmäki — Helsinki — Turku
Vaasa — Kuopio — Kouvola